

השתחווה יכול ליתן אבר אחד על גבי האש שעל המערכה, או להוליך דם. ותירץ, דניחא לאשמועינן דינא דרב הונא דזר שהפך בצינורא חייב, ולאשמועינן האי רבותא דקרובי עבודה עבודה היא.

(ז) **גמ'**, אי אמרת בשלמא שיעורא גמירי וכו'. הרשב"א ביאר קושית הגמ', דבשלמא אם שיעור שהייה היינו השתחווה ואחר כך יציאה בקצרה בדרך הילוכו או עקב בצד גודל, שייך שישהה פחות משיעור אפילו שעושה עבודה, אף שהעבודה עצמה היא יותר משיעור השתחווה, מכל מקום ביציאה עצמה מיהר הרבה ושהה פחות משיעור שהייה בדרך הילוכו, ולכך בכללות אין שיעור של השתחווה ויציאה כיון שמהיר הרבה ביציאה. אבל אם נאמר ששיעור שהייה היינו שיעור השתחווה ואם לא שהה ויצא בדרך קצרה פטור, אפילו אם ירוץ ביציאתו, כל ששהה יותר משיעור השתחווה נתחייב, כיון שיציאה בדרך קצרה אינו שיעור אלא דוקא.

(יז) **גמ'**, משכחת לה דאניס נפשיה בקצרה. הקשה הריטב"א, הא לרבי זירא נמי איירא מתניתין בשעשה עבודה ויצא במהרה בקצרה, ואם כן אין להוכיח מדרך ארוכה דהוי דרך איסור להתיר בדרך קצרה. ועוד הקשה, מאי טעמא לא אמר רבי זירא דמיירי שעשה עבודה, ולאחר מיכן רץ בדרך הארוכה, שאם לא שהה כדי הילוך בינוני של קצרה, על ידי העבודה והדרך הארוכה נמי לא עבר את השיעור.

דף יז ע"ב

(יח) **גמ'**, לא צריכא דאי לא הפך בהו מיעכלי בתרתי שעי וכו'. הקשה הריטב"א, מאי שנא מבישולי נכרים דאמרינן בעבודה זרה (לח). דקרובי עבודה לאו מילתא היא. ותירץ, דאפשר שהחמירה תורה בעבודה, ועוד דבישול נכרים דרבנן והקילו.

(יט) **גמ'**, אמר רב אושעיא וכו' ומסתפינא מחבריא אי הכי וכו'. הקשה החזון איש (נגעים סימן י' אות יד'), מדוע נימק הא דמסתפי משום חבריא, הא הוא עצמו שאל דמאי שנא בין כולו להאי גוונא, ואיך יפרש לה. אמנם הרש"ש כתב, דרב אושעיא לא אמר אלא דמסתפינא מחבריא, והגמ' היא שאמרה אי הכי אפילו כולו נמי.

(כ) **גמ'**, וטמא שנכנס דרך גגין להיכל פטור. כתב הרמב"ם (פ"ג מביאת מקדש הי"ט), דאף שהוא פטור מכרת, מכין אותו מכת מרדות. וכתב הכסף משנה (שם), דמקור דבריו, מדקתני בברייתא פטור דמשמע אבל אסור.

(כא) **גמ'**, שם. כתב המשנה למלך (פ"ג מביאת מקדש הי"ט), דנראה לו דהנכנס דרך גגין ושהה שם שיעור חייב, משום דלא גרע מנטמא שם, דאי לאו הכי מדוע בעי לאוקמי שימש בטומאה דחייב מיתה בידי שמים בגוונא דהיפך בצינורא, ולא מוקי לה שנכנס דרך גגין.

(כב) **תוס'** ד"ה ואין אוכלין שם קדשי קדשים, אפילו יש נקב לראות וכו'. כתב הרש"ש, דדברי התוס' הכא צריכים להיות בתוס' ד"ה ואין שוחטין, ודברי התוס' ד"ה ואין שוחטין, צריכים להיות הכא.

(כג) **תוס'** ד"ה ואין שוחטין קדשים קלים, והוא הדין דאין אוכלין וכו'. אמנם בשו"ת הרשב"א (חלק א' סימן לד) כתב, דאוכלין קדשים קלים.

(כד) **בא"ד**, אלא נקט שחיטה משום דאכילה בעזרה לא שייכא בקדשים קלים. כתב המוצפה איתן, דתוס' סברי דאכילת קדשים צריכה להיות מיושב, ולכך אין לאוכלו בעזרה דאין ישיבה בעזרה, ולעיל (טו): דאמרינן דלחמי תודה נאכלין בעזרה, היינו מדאורייתא, דהא דאין ישיבה בעזרה אינו אסורן אלא מדרבנן.

(כה) **גמ'**, זו היא מצות עשה שבמקדש וכו'. כתב הרמב"ם בפירוש המשניות,

למלך (פ"ג מביאת מקדש הכ"א) נסתפק בדעת רש"י, האם כונתו כתוס' ד"ה צריך, ותוס' ד"ה טימא, דמיירי דלא התרו בו, ולא הוצרך לבאר זאת לפי שרמזו כן בבעיא קמייאת דרבא ברש"י ד"ה למלקות שכתב, אם התרו בו שלא לעמוד וכו' משמע דההתראה היתה אחר שנטמא. וכתב, דיש לדחות, דלעיל נקט רש"י הכי, משום דאם ההתראה היתה קודם, טימא עצמו במזיד והיינו בעיא דרב אשי.

(ט) **תוס'** ד"ה נזיר בקבר וכו', בתוה"ד, ויש לומר דהא דפטר ליה כשהושיטו לו מת אחר, היינו בשלא הספיק להשליך מת הראשון מעליו, לפיכך אינו מוסיף טומאה. אבל הרמב"ן במכות (כא): כתב, דהא דתנן נזיר שהיה מטמא למתים כל היום וכו' אמרו לו אל תטמא אל תטמא, חייב על כל אחת, מיירי בשפירש וחזר ונגע, וגבי כלאיים דלוקה ב' אפילו שלא פשט היינו משום דכל שעתא לובש הוא, אבל הכא כתיב "לא יחללו", וכל זמן שלא פירש מחולל ועומד הוא. וברמב"ן בסוגיין ביאר ספק הגמ', מי אמרינן כיון שלא פירש חייב מיד לרבי טרפון, דכיון שאינו יוצא, מוסיף טומאה על טומאתו, דכל שעה שהוא נוגע במת, הוא מטמא הנוגע בו ועושה אותו אב הטומאה, הילכך כל שעה שהוא שוהה חייב, ואף דלא מיחייב שנים אלא כשפירש וחזר, אחת מיהא חייב, כיון שהוא שוהה שם שכל שעה הוא מוסיף על טומאתו.

(י) **גמ'**, בא לו בארוכה חייב. כתב הרמב"ם (פ"ג מביאת מקדש הכ"ד), איזו היא דרך ארוכה, כל שאפשר לו לצאת מן המקדש בדרך קצרה ממנה. אמנם בירושלמי יומא (פ"ב ה"ג) איתא, דשיעור ארוכה הוא, שיהא מרובה על הקצרה עשרה. וכתב החזון איש (אבן העזר סימן קמג אות יד), דהרמב"ם פסק דלא כירושלמי, משום דגמ' דידן לא סבירא הכי.

(יא) **גמ'**, ותפשוט ליה מדיריה. כתב בחידושי חתם סופר, דהסלקא דעתך לפשוט שהה שהיות הרבה, מהיכא דלא שהה כלל, משום דסבירא לן, דמה שאמר רבא עקב בצד אגודל הוא דבר אחד, ומה שאמר אפילו כל היום כולו לא קאי על עקב בצד אגודל, דתרתיה למה לי, אלא מילתא באפי נפשיה הוא, כל היום כולו על ידי שהיות קטנות.

(יב) **רש"י** ד"ה בעא מיניה אביי מרבה, בר נחמני שהיה רבו, וכל היכא דאיכא בעא מיניה רבה הוא ולא רבא. כתב בחידושי חתם סופר, דכוונת רש"י היא, דלרבא דאמר קצרה שאמרו אפילו עקב בצד גודל, שמע מינה לא שיעורא גמירי וליכא למיבעיא, ולכך פירש דבעיא מרבה בר נחמני. וברישב"א גרס, בעי מיניה אביי מרבא, ולפי זה הקשה למה לא פשטה מאידך דרבא. ותירץ, דלא דמי, דגבי ארוכה חייב משום דשהה יותר משיעור קצרה וחייבו הוא משום שהיה, ולכך יש לומר דשיעורא גמירין, אבל קצרה אין בה פטור מיוחד, אלא דיציאה זו הוי היתרא, ולכך אין חילוק כמה משך זמן היציאה. וברשב"א גרס נמי בהך דלעיל רבה, ועיין שם אמאי בעי אביי.

(יג) **גמ'**, מתקיף לה רבי זירא וכו'. הקשה המנחת חינוך (מצוה רסה אות ג'), לדעת הרמב"ם (פ"ג מביאת מקדש הי"ג), דהמתטמא בטומאות מן המת שאין הנזיר מגלח עליהן, פטור מביאת מקדש, מאי פריך היכי משכחת חיוב מיתה בטמא ששימש, הרי משכחת בטומאה שאין הנזיר מגלח.

(יד) **רש"י** ד"ה היכי משכחת לה, דאין בה כרת על כרחך בנטמא בעזרה הוא דמשכחת לה. הקשה המהרש"א, דאין הדבר מוכרח, כיון דמצינו לאוקמיה שנכנס לעזרה דרך הגג, שאינה דרך ביאה, ולא מתחייב כרת, ורק לאחר ששהה מתחייב מחמת ההייה.

(טו) **רש"י** ד"ה היכי עביד עבודה, איזו עבודה קטנה תיעשה בפחות מכדי שהיית השתחווה. הקשה הרשב"א לקמן (עמוד ב'), הרי בתוך שיעור

בעלמא הוא, אלא איירי אחרי שהגיע עת וסתה, ומשמע, דבשעת וסתה הוא דאורייתא. וכן כתב בבדק הבית לרא"ה (הבית השישי השער השני). ובחידושי רבינו חיים הלוי (פ"ד מאיסורי ביאה הי"ב) ביאר בדעת הרמב"ם (שם), דהא דאמרינן וסתות מדרבנן אין פירושו דכל יסוד הדין של קביעת וסת בדבריהם, דודאי דין קביעות וסת מדאורייתא, והא דאמרינן וסתות מדרבנן אינו אלא לענין הטומאה, דמאי דחיישינן דראתה בשעת וסתה הוא מדרבנן, אבל אם ראתה מיקרי שראתה בשעת וסתה גם מדין תורה, ולפי זה אתי שפיר סוגיין, דחילקו בין שעת וסתה לשלא בשעת וסתה לענין חיוב חטאת, דגם אי נימא דוסתות דרבנן, כיון דגם מדין תורה חל דין קביעות וסת, נפקע דין אונס, ולא איכפת לן מאי דמדין תורה אין צריך לחוש שתראה, דמכל מקום לענין דין אונס כיון שאם תראה מיקרי ראייה של שעת וסתה, ממילא אינו בכלל אונס.

ג) גמ', אי דעם הארץ חדא הוא דמחייב אפרישה. הקשה ההפלאה בכתובות (נא:), כיון דתחילת הביאה היתה בהיתר, נימא דכל סוף ביאה אונס הוא, דהא יצר אלבשה. ותירץ, דדוקא היכא דתחילתו היה באונס נוקמה בחזקת כשרות לבעלה, אבל היכא דתחלתו רצון, אמרינן דגם סופו היה כן, אף על פי שהיה שוגג מתחילתו. ובמהר"ץ חיות כתב, דדוקא באישה שאין בידה לפרוש אמרינן דרצון לאו כלום הוא, אבל היכא דבידו לפרוש בהיתר לא אמרינן כן, (ועיי' במצפה איתן).

ד) גמ', ותלמיד חכם לזו. הקשה הרשב"א, אמאי בעי שיהיה תלמיד חכם לכניסה הרי עם הארץ נמי חייב על הכניסה. ותירץ, דאינו משום הכניסה גופא, אלא כדי שכאשר יידע שנטמאה, ייחשב לו כידיעה בין כניסה לפרישה ויתחייב על שתיהן.

ה) גמ', מאי לאו סמוך לוסתה. וכתב הבעל המאור (ב. מדפי הרי"ף), דלא אמרינן דנטמאת קודם תשמיש ולא ידע, משום דכיון שבודקת עצמה לפני תשמיש, בידוע שבתוך התשמיש נטמאה. ובמלחמות ה' (שם) כתב, דעל כרחק מיירי אף בנטמאת באמצע תשמיש, דאי דוקא בראתה קודם תשמיש, איך חייבים קרבן בנמצא על שלו, שמא קודם תשמיש היתה טהורה, ואי אפשר לחייב קרבן על הספק.

ו) גמ', אמר ליה רב אדא וכו'. כתב הרמב"ן, דרב אדא פליג על רבא דאמר חייב שתיים, ועשה ד"הזהרתם" לאו באיסור נדה מיירי, ואין לחייבו קרבן אלא על שגגת בעילה, שהוא דבר שזונו כרת ושגגתו חטאת, ולכך חשיב כאונס. וברשב"א כתב, דסבירא ליה דאזהרת ו"הזהרתם" אסמכתא בעלמא היא.

ז) גמ', שם. כתב הרשב"א, דהטעם דנקט ר"א שלא בסמוך לוסתה, משום דבהאי גוונא הכל מודים שאינו מתחייב על הכניסה אלא על הפרישה בלבד, ואתי למימר לרבא דביאור מתניתין, שמתחייב על הפרישה ולא על הכניסה, ובגוונא שאינו סמוך לוסתה גם לדעת רבא אינו מתחייב על הכניסה. וכן מה שהשיב לו רבינא, וכי אפשר להעמיד בשלא סמוך לוסתה והחיוב על הפרישה, אין כוונתו דוקא בשלא סמוך לוסתה, שהרי ר"א סובר דאף בסמוך לוסתה אינו מתחייב אלא על הפרישה, אלא דרבינא השיב בלישנא דרב אדא דאמר דאיירי בשלא סמוך לוסתה, אבל לעולם לאו דוקא, אלא כוונתו לומר לו, וכי אתה סובר שהחיוב הוא על הפרישה ולא על הכניסה.

ח) גמ', שם. הקשה הסדרי טהרה (סוף סימן קפה), דלהך אוקימתא, אמאי תנן "שניהם חייבים", הרי האשה לא עשתה מעשה. ותירץ, דאין הכי נמי דמצי להקשות כן, אלא עדיפא פריך. ובנודע ביהודה (תנינא יורה דעה סימן פה) תירץ, דאיירי בגוונא שהיא השמיטה עצמה ממנו וסייעה בפרישתו. עוד

דהוי מצות עשה שנאמר לו צא בקצרה, ומשמע שהמצוה היא גם על אחרים שישלחוהו. והחינוך (מצוה ססב) כתב, דהוי אזהרה לטמאים שלא יכנסו למקדש ותו לא מידי.

כו) גמ', אבל חייבין על עשה ועל לא תעשה שבנדה. כתב הר"ן, דמדקתני על עשה ועל לא תעשה, ולא קתני על עשה ולא תעשה, משמע, דיש חיוב על העשה בעצמו. והקשה, הא אין בית דין מחייבין בהוראתן אלא על מצות לא תעשה, דכתיב "אשר לא תעשונה". ותירץ, דחייבין על עשה שבנדה היינו בגוונא דפרישה, דאיכא עשה ד"ותהי נדתה עליו", והיוביה משום דמצטרף לא תעשה עמו, ד"לא תקרב" היינו נמי לא תפרוש, והא דקתני על העשה ועל לא תעשה וכו', אתי לאשמוענין דחייבין על העשה בצירוף הלא תעשה.

כז) גמ', ופירש מיר חייב מפני שיציאתו הנאה לו כביאתו. חקר האתון דאורייתא (סימן כד), במאכלות אסורות ואיסורי ביאה, אם האיסור הוא מעשה האכילה והביאה, או ההנאה. והוכיח, דמחייבין ליה על הפרישה, הרי דההנאה היא האיסור.

כח) גמ', היה משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי. כתב הנודע ביהודה (תנינא סימן צו), דמיירי בהרגישה באמצע תשמיש ולא במצאה דם אחר תשמיש. ובחזו"ט דעת (יורה דעה סימן קפ"ה סעיף ז' בחידושים) כתב, דהיינו דוקא כשמוצאת דם, אבל אם אמרה מרגשת אני אינו צריך לפרוש באבר מת, דאימור הרגשת שמש הוא, אם לא שאמרה מרגשת אני בבירור שהוא הרגשת דם.

כט) גמ', חיובי שתיים חדא אכניסה וחדא אפרישה. כתב החזו"ט איש (יורה דעה סימן קג סעיף א), דמיירי דמיד אחר כניסה אמרה לו נטמאתי, דקים להו לרבנן שהיא טמאה שעה מועטת קודם שתרגיש. והרמב"ן גרס, חייב שתיים אכניסה ואפרישה, דבכניסה איכא עשה ד"הזהרתם את בני ישראל מטומאתם" והלא תעשה היינו שבועל נדה והוא "לא תקרב", והיינו כשפשע בכניסתו, אבל בשוגג ליכא, ובפרישה איכא עשה "ותהי נדתה עליו" ומצטרף עמו הלא תעשה ד"לא תקרב". והרשב"א פליג עליה, וביאר, דדרשה ד"הזהרתם" שיפרשו מנשותיהן סמוך לווסתן, אינו עשה שבנדה אלא אסמכתא בעלמא, דהא וסתות לאו דאורייתא. ועוד, דהגמ' מקשה בשלמא אכניסה ליחייב קסבר יכולני לבעול כלומר ושוגג הוא, ולדברי הרמב"ן הוי מזיד, דקא עבר אעשה ד"הזהרתם" שהיה לו לפרוש.

ל) גמ', במאי. כתב הריטב"א, דהכלל בסוגיין, שלעולם אינו מתחייב קרבן על הכניסה, כשהיה שלא סמוך לוסתה, דהא אונס הוא. וכן לעולם אין חיוב חטאת על הפרישה אלא בעם הארץ שאינו יודע שאסור לפרוש, ולכך נקרא שוגג, אבל בתלמיד חכם שידוע שאסור לפרוש אין חיוב קרבן, דכיון שידוע שאסור לפרוש ואמרה לו נטמאתי ופירש, מזיד הוא.

דף יח ע"א

א) גמ', ואי בעם הארץ וכו'. הקשה המצפה איתן, אמאי לא אוקמינן בגוונא שנודע לו בתחילה שעבר על הכניסה, ולאחר זמן נודע לו שעבר על הפרישה, וכדאמרינן בשבת (עא.). שאם נעשו ב' השגגות בהעלם אחד ונודעו לו בנפרד, מתחייב ב' חטאות. ועוד הקשה, אמאי לא אוקמינן בגוונא שנודע לו על הכניסה והביא קרבן, ולאחר מיכן נודע לו על הפרישה, דלכולי עלמא כפרה מחלקת בחטאות. ועיי' מה שתיירץ.

ב) גמ', ואלא בשאין סמוך לוסתה וכו' אכניסה אונס הוא. כתב הריטב"א, דסמוך לוסתה האמור כאן, אינו סמוך לוסתה שהוא עונה, דההוא מדרבנן

בפרישה, כיון שמצטער בעצם הפרישה, ועל כן הקשתה הגמ' אמאי חייב, ותירצה שיש חילוק ביניהם, ש"זה פירש בהנאה גדולה וזה בהנאה מועטת", ואם התיירו לו הנאה מועטת כיון שאין אפשרות אחרת, לא התיירו לו הנאה מרובה.

טו) גמ', שהיה לו לפרוש בהנאה מועטת ופירש בהנאה מרובה. כתב האור שמח (פי"ד ממאכלות אסורות הי"ד), דכיון דבאיסורי ביאה אין החיוב על השיעור, לכך חייב בריבוי ההנאה דאינו באונס, והיינו דאיסור הביאה הוא בהנאה.

טז) תוס' ד"ה אם כן וכו', בתוה"ד, הו"ל ליה למיתני פירש בארוכה וכו'. כתב המהרש"א, דהא דלא פירשו כרש"י ד"ה מצינו, דארוכה שהאריך ושהה פטור, וקצרה פירש מיד חייב. כיון דלרש"י מאי פריך, פשיטא דלא דמי למקדש דהתם בארוכה חייב, ובקצרה פטור.

דף יח ע"ב

יז) גמ', משום דלא דמי ארוכה דהכא קצרה דהתם וכו'. הקשה הרשב"א, הא מכל מקום איכא הכא ארוכה וקצרה, ואיפכא מארוכה וקצרה דמקדש, וכדאשכחן בשיהוי, דהתם אשיהוי חייב, והכא פטור. ותיריך, דבמקדש נמי לא גמירי הלכה אלא בארוכה לחיוב, והלכך בנדה דאיפכא ליתא.

יח) רש"י ד"ה אלמא בשלא סמוך לוסתה, קאי מתניתין וכו'. **התוס' ד"ה אלמא** פירשו כונתו, דמתחילה שגג אכניסה ואפרישה, ומה שאמרה לו נטמאתי הו"ל ידיעה ומחלקת, ואף שידע בשעת פרישה שהיא נדה לא חשיב מויד כיון דעל ידי כניסה בא לו. אמנם הרמב"ן פירש כונת רש"י, דהיינו יש תלמיד חכם לזו דסבר יכולני לבעול, ואין תלמיד חכם על הפרישה, דסבר דכיון דהוא אנוס על הפרישה אין זו בעילה, בין בחי בין במת. וכן ביאר **בתוס' הרא"ש**. ועיין לקמן אות כ.

יט) רש"י ד"ה אלמא בשלא, עיין באות הקודמת איך ביאר הרמב"ן דברי רש"י, והקשה עליו ידיעה מיקרי רק אם על ידה היה פורש מן החטא, ושוב חטא מחמת העלם אחר, אבל הכא בעל כורחו ממשיך לחטוא, נמצא דכל האיסור מחמת העלמה ראשונה ומאי טעמא יתחייב שניים.

כ) תוס' ד"ה אלמא וכו', בתוה"ד, ומה שהזכיר כאן בקונטרס ותלמיד חכם לזו ולא לזו וכו'. אבל הבעל המאור (ג. מדפי הרי"ף) כתב, דאף דהוא תלמיד חכם גם על הפרישה ופירש באבר חי לא הו"ל מויד, וחייב קרבן. והרמב"ן **במלחמות ה'** (שם) תמה עליו, דאף דלא היה סמוך לוסתה, ואם היה פורש באבר מת היה אנוס, אם פירש בהנאה מרובה מויד גמור הוא, והווי מומר לבעול נדה, ואינו מביא קרבן עליה. ובחידושי רבי מאיר שמחה ביאר דברי הבעל המאור, דכיון שהתחיל לבעול סמוך לוסתה, אף שנאנס, מכל מקום כיון שלא נזרר והכניס עצמו לאונס חייב קרבן, ועל מה שהוא מויד על הפרישה בהנאה מרובה, אמרינן דיצרו תקפו, וכדכתבו **התוס' לעיל** (יז): **ד"ה אי בת"ח**.

כא) בא"ד, אבל קשיא דבמסכת שבת וכו'. אמנם לפי מה שביאר הרמב"ן **לעיל** אות יח דברי רש"י דכשפירש באבר מת הו"ל שגגה, מיושבת קושיית התוס'.

כב) בא"ד, שם. כתב המהרש"א, דהוכיחו דאם נזכר אחר שיצא לא הו"ל שוגג, וכמסקנת הגמ' שם. והביא, דהרמב"ן **במלחמות ה'** (ג. מדפי הרי"ף), הוכיח מההיא גמ' דשבת להיפך, דחייב מחמת שגגתו הראשונה. ולפי זה יישוב קושיית התוס' ארש"י, עיין שם. וכעין זה כתב **בהגהות הב"ח** (על הרי"ף שם אות ז). ובחידושי רבי מאיר שמחה תמה על המהרש"א, דהרמב"ן

תיריך, שהאשה אמרה לו שיפרשו מיד, והסכימה לפרישתו, והיא חייבת על הסכמתה ביחד עם ההנאה, כשם שהיא חייבת על הכניסה.

ט) תוס' ד"ה והא נמצא וכו', תימה דעדיפא מינה הו"ל מצי למיפרק וכו'. והגרע"א יישוב, דאם אמרה לו הרגשתי, הו"ל רק ספק, דשמא הרגשת שמש היה, ומספק צריך הוא לחוש ולפרוש באבר מת, אבל אם נמצא הדם רק אחר זמן לא הו"ל אלא ספק אם ראתה בשעת הרגשה, ולהכי פריך מלשון נמצא, דמשמע דקודם לכן לא עלה על דעתינו שיש שם דם, עד שעת מציאה. ועיין בחזון איש (יורה דעה סימן קג אות א') מה שהקשה על דבריו.

י) גמ', כי פריש מעיקרא הו"ל ליה ידיעה. הקשה הריטב"א, איך סבר רב אדא בתחילה דאיירי שאמרה נטמאתי, הרי במתניתין איתא לשון "נמצא", שמשמעו שנודע הדבר לאחר מיכן. ותיריך, דרב אדא סבר, דכונת התנא לומר דאף שאמרה לו האשה שנטמאת, וכיון שחשש לדבריה פירש מספק, מכל מקום לא היה בטוח שאמנם נטמאה, ולאחר מכן בדק אם באמת נטמאה ומצא כדבריה שהיא טמאה, ולהכי נקט התנא לשון נמצא.

יא) רש"י ד"ה אמר ליה היכי מציית, לאוקמה בכניסה דתני עלה דההיא דנמצא על שלו וכו'. הקשה הרמב"ן, דהו"ל ליה למימר "והא תנינא עלה", דכן הוא לשון התלמוד. ועוד, דבריייתא זו לא מצינו בתוספתא במקומה של אותה משנה. וכתב דגירסת ה"ר"ח, "היכי אצית דתנינא זו היא מצות עשה שבנדה, ואם איתא מצות עשה ולא תעשה היא", דהיינו דתנינא במתניתין דהכא זו היא מצות עשה, ואם איתא זו היא מצות עשה ולא תעשה הו"ל ליה למיתני. והקשה ה"ר"ן, דלגרסת ה"ר"ח, שמעינן דבית דין חייבים קרבן אם הורו שמוותר לבעול סמוך לוסתה, והרי הוראתם היתה רק באיסור עשה, ומה שהציבור הגיעו לידי איסור נידות לא היה בהוראת בית דין. והרשב"א הקשה על ה"ר"ח, דאם כן, מאי מקשה רב אדא לרבא, הא אף לדידיה כיון דאוקי למתניתין אפילו בשאין סמוך לוסתה, עשה ולא תעשה איכא, ולעולם הו"ל ליה לתנא דמתניתין דהכא למיתני "זו היא מצות עשה ולא תעשה שבנדה". ולכך ביאר, דקושיית רב אדא, דאי כרבא דמתניתין איירא בכניסה ופרישה, הו"ל ליה לתנא לכתוב עשה ולא תעשה, כיון שיש לא תעשה על הכניסה, לשיטת רבא דסבר שאם בא עליה סמוך לוסתה ונמצא שהיא נדה הרי הוא שוגג בבעילת נדה, ועבר על איסור "ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב", וכן יש עשה על הפרישה משום "ותהי נדתה עליו" שצריך לפרוש בהנאה מועטת, ואמאי נקט התנא רק עשה על הפרישה ולא כתב גם לא תעשה של הכניסה הא במתניתין מיירי אתרוויהו, ועל כך השיב לו רבא שצריך לגרוס "איזהו מצות עשה ולא תעשה". ועיין בריטב"א ביאור נוסף.

יב) גמ', זאת אומרת המשמש מת בעריות פטור. נסתפק המנחת חינוך (מצוה רס"ו אות לח), האם קידושי ביאה באבר מת, מהני או לא. ואמנם הרמב"ם (פ"א מאיסורי ביאה הי"א) כתב, דביאה בלא קישוי אינה ביאה, ומשמע דאף לענין קידושין לא מהני. ובשו"ת בית הלוי (חלק ג סימן מ) כתב, דאף דלא הו"ל ביאה לכל דיני התורה, חשיב ביאה לענין קינוי, כמבואר בסוטה (כו:), דשאני קינוי דתליא בקפידת הבעל ונאסרת אף שלא היתה ביאה.

יג) תוס' ד"ה דאי סלקא דעתך חייב וכו', בסוה"ד, ותימה דבפרק הבא על יבמתו נפקא ליה לרבא משכבת זרע דכתב באשת איש. הריטב"א ותוס' הרא"ש תירצו, דמההיא דאשת איש, הו"ל אמינא, מה לאשת איש שכן אוסרה מתירה, ויש לה היתר בחיי אוסרה, ואי מנדה הו"ל אמינא מה לנדה שכן אינה במיתת בית דין.

יד) רש"י ד"ה כי פירש מיד נמי ליפטר, הואיל ואין חילוק פטור לאבר מת ומשמש בקושי. כתב הריטב"א, דכונת רש"י, דאף אם פירש חי יש לו צער

של זו, כגון נתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר. הקשה רש"י בכריתות (יט.) ד"ה **מבעי ליה**, דממלאכת מחשבת מצי למילף לה. וכתב, דרבי אליעזר לית ליה דרב נחמן דדריש מלאכת מחשבת אסרה תורה, דלא משמע ליה האי דרשא.

(ב) בא"ד, שם. הקשו הרמב"ן הרשב"א והר"ן, הרי מתעסק כהאי, לגבי שבת שנתכוין להגביה את התלוש וחתך את המחובר, אינו פטור משום "בה", אלא משום שאין זו מלאכת מחשבת, דהרי אין כונתו לעשות כלל מלאכה שנתכוין רק להגביה ולא לחתוך.

(ג) תוס' ד"ה פרט למתעסק, בתוה"ד, ונראה דאיכא תרי גווני מתעסק כגון נתכוין לחתוך מחובר וכו'. הרמב"ן הרשב"א והריטב"א פליגי בתרתי. דבנתכוין לחתוך זה וחתך אחר, לתוספות מיפטר משום מלאכת מחשבת, ולהנך ראשונים מיפטר מ"בה", דסברי דמתעסק מלאכת מחשבת לא מיפטר אלא היכא דלא נתכוין למלאכה כלל, כגון נתכוין להגביה ונמצא שחתך דלא נתכוין לפעולת חתיכה, מה שאין כן נתכוין לחתוך את זה וחתך את זה חייב, ומשמע דהכי נמי נתכוין לחתוך תלוש וחתך מחובר חייב, אף שלא נתכוין לעקור דבר מגידולו, על כל פנים נתכוין לפעולה שהוא עושה דהיינו חתיכה. ועוד פליגי, בנתכוין לחתוך תלוש ונמצא הוא עצמו מחובר, דלתוספות אליבא דרבא פטור דמימעט מ"בה", ולהנך ראשונים חייב חטאת, וחייב חטאת בשבת אליבא דתוס' משכחת לה רק בשגגת מלאכה, שסבר שמלאכה זו מותרת, או בשגגת שבת.

(ד) גמ', דרב ששת מחליף רבי אליעזר וכו'. הקשה המצפה איתן, היאך עביד הכי, הרי אסור להחליף שמות האומרים, וכבר כתב המגן אברהם (אורח חיים סימן קנו, ב) שעובר בלאו. ותיירך, דמקור המגן אברהם הוא מסיפרי, והתם איתא שאסור רק כשיש נפקא מינה לדינא, והכא דהוא רק משמעת דורשין שרי.

(ה) גמ', בעא מיניה רבא מרב נחמן, העלם זה וזה בידו מהו. כתב התורת חיים, דהצד לפטור, משום דנעלם ממנו מקדש יש לומר דהעלמת הטומאה לאו העלם הוא, דלא העלם הטומאה גרם לו שנכנס, דאפילו הוה ידע שנטמא היה נכנס, כיון דלא ידע דמקדש הוא.

(ו) גמ', אדרבה. כתב הריטב"א, דנקט לשון אדרבה, משום שיש סיוע מקרא דדוקא בהעלם טומאה לכד חייב, דכתיב **בויקרא** (פרק ה' פסוק ב') "שרץ ונעלם ממנו", משמע שהתורה ממעטת דדוקא אם נעלם ממנו טומאה לבדה ולא דבר אחר, ומשום כך אמרו במסקנת הגמ' "אלא לא שנא", והיינו לקולא שפטור.

(ז) תוס' ד"ה הרי העלם מקדש בידו ופטור, אומר רבינו תם וכו'. כתב המהרש"א, דלא היו צרכים להביא דינו של רבינו תם כאן, אלא במתניתין דעל העלם מקדש חייב חטאת קבועה. ואפשר, דנקטו דבריו הכא לומר, דלשון פטור לאו דוקא אליבא דרבינו תם. ובריטב"א הביא דברי רבינו תם אמתניתין.

(ח) בא"ד, ומיהו קשיא דלישנא דקאמר הכא דפטור משמע דפטור לגמרי. תמה בחידושי הגרע"א, אמאי חייב על העלם מקדש, הא כיון דלא ידע שהוא מקדש וסבר שהוא בית בעלמא, הוי ליה מתעסק שהוא פטור חוץ מחלבים ועריות, וצריך לומר דקרא דכתיב "אשר חטא בה" דילפינן מינה פרט למתעסק כתיב דוקא לענין בחטאת קבועה, אבל חטאת עולה ויורד שייך גם במתעסק, ומיושבת קושית התוס', דהכא פטור לגמרי על חטאת קבועה משום דהוי מתעסק, ועולה ויורד אינו חייב אלא בהעלם מקדש.

(ט) תוס' ד"ה אמר רב אשי, בתוה"ד, ונראה דרב אשי לא בא לפשוט הבעיא

מיייתי ראייה מגמ' אחרת שם, "איתמר שני אמות בשוגג וכו'", דמבואר דידיעה כשאין בידו להחזיר לא חשיבא ידיעה, ולכך הקשה דחדא העלמה היא. עיין שם עוד באריכות.

(יג) גמ', אזהרה למושמש עם הטהורה. כתב הרמב"ם (פ"ה משגגות הל"ז), דהוא הדין בשאר עריות שאם שגג ובא על הערוה על דעת שהיא מותרת, ונודע לו שהיא ערוה, לא יפרוש מיד.

(כד) גמ', לא תקרב לא תפרוש הוא. הקשה הריטב"א, היאך לוקין על "לא תקרב", הא לאו שבכללות הוא, א. שלא לבוא על הנידה ממש, ב. לפרוש, ג. שלא לקרב אליה סמוך לוסתה למאן דמחייב על הכניסה. ותיירך, דכיון שהכל ענין אזהרה שבנידה, לא חשיב לאו שבכללות.

(כה) גמ', והזהרתם את בני ישראל. כתב המהרש"א, דדרשו מקרא לשון הפרשה ונזירות, מדכתיב "והזהרתם" ולא "והזהרתם".

(כו) גמ', מיכן אזהרה לבני ישראל שיפרשו סמוך לוסתן. הקשה הר"ן, הא קיימא לן דוסתות דרבנן, ואיך יתכן דמוזהר מן התורה לפרוש סמוך לוסתה. ותיירך, דהאי "והזהרתם" אסמכתא בעלמא היא. וכן כתב הרשב"א, והוסיף, דוסתות לאו דאורייתא אפילו בשעת וסתן ממש. אמנם תוס' ביבמות (סב:) ד"ה חייב כתבו, דסמוך לוסתה מדאורייתא. ובשו"ת נודע ביהודה (קמא סימן נח) כתב, דלדעת תוס' אפילו מאן דאמר וסתות דרבנן, מודה דמן התורה חזקה אורח בזמנו בא, אלא דנגד חזקה זו, איכא חזקה טהרה דאשה, ואוקמא חזקה נגד חזקה. והא דאוקמינן אחזקת טהרה לאשה, היינו דלא חיישינן שמא כבר נטמאה, ומשום הכי לאחר שעבר וסתה הויה בחזקת טהרה. אבל אין חזקה זו מועילה לומר שלא תראה אחר שעה, הלכך האיטור לשמש סמוך לוסתה לכולי עלמא דאורייתא. ובשו"ת חתם סופר (סימן קע וסוף סימן קיט) כתב, דסברת הנודע ביהודה היא סברא קדומה, והובאה ברא"ה.

(כז) רש"י ד"ה עונה, במסכת נדה מפורש או יום או לילה וכו'. המהרש"ל כתב בשם הסמ"ג, דעונה היינו שש שעות. ובאור זרוע (חלק א' סימן שנח) כתב, שצריך לפרוש כ"ד שעות סמוך לוסתה.

(כח) גמ', אפילו הויין ליה בנים כבני אהרון מתים. כתב בחידושי חתם סופר, דהשוואת מיתת בני אהרון למי שלא פורש סמוך לוסת, משום שהטעם שצריך לפרוש סמוך לוסת הוא משום מקצת היום ככולו, וכיון שצריכה לראות באותו היום כל היום אסור, ובכך טעו בני אהרון שסברו יום שנתקדש מקצתו לא נתקדש כולו, ומשום הכי כל זמן שלא נתגלתה שכינה מותר להקריב אש זרה.

(כט) גמ', כל הפורש מאשתו סמוך לוסתה הויין לו בנים זכרים. כתב בחידושי חתם סופר, דכפל הלשון "בנים זכרים". משום דלאו "זכרים" ממש קאמר, אלא דהמשפיע קרוי זכר, ומשום הכי גם נקבה שזכתה להשפיע לאחרים אם בממון, או שזיכתה לרבים, או שנשאה לתלמיד חכם המרביץ תורה ומפרנסת אותו, היא זכר, והוא מה שמבשרו שיהיו בנים זכרים ומשפיעים לאחרים.

(ל) גמ', מי אמר רבי אליעזר עד דידע וכו'. הקשה המצפה איתן, דרבי אליעזר אית ליה בניזיר (נו:), דאין חייבין על ביאת מקדש אלא על טומאה שנויר מגלח, ואם כן "כל דבר טמא" לאו דוקא, ואצטריך שרץ למימר דחייבין עליו על ביאת מקדש.

דף יט ע"א

(א) רש"י ד"ה פרט למתעסק, בדבר היתר ובא לידו איסור ולא נתכון לגופה

הדרגת היזומי

מסכת שבועות דף יט - דף כ

ה תמוז - ו תמוז התש"ע

לעולם, אבל הכא דאומר סתמא "שאוכל", פשיטא דכונתו שיאכל, דאי אפשר לפרש שלא אוכל כלל לעולם, דהרי אי אפשר לקיימו. ותירץ, דאמנם על כרחך "שאוכל" מיירי באומר "לך", דאי לאו הכי ליתא בכלל לאו, ד"שלא אוכל" סתמא אינה שבועת ביטוי אלא שבועת שוא, וכדלעיל.

(יח) גמ', לא קשויא כאן במסרבין בו לאכול כאן בשאין מסרבין. הקשה הר"ן, דמשמע דכל האומר שאוכל סתמא, כוונתו שיאכל, **ובנדרים** (טז). משמע, דשאוכל סתם נמי צריך הוכחה דכונתו אכילנא. ותירץ, דהוא מן הסוגיות המתחלפות, וסוגיא דהכא דייקא טפי, דהרי רב אשי סובר דלעולם אכילנא משמע אפילו אם סירב בתחילה, ואין לעשות פלוגתא גדולה כזו, דלאביי אפילו סתם שאוכל לא משמע דאכילנא עד דאיכא הוכחה, ולרבי אליעזר אפילו סירב ואמר לא אכילנא, ולאחר מיכן אמר שבועה שאוכל, כונתו אכילנא. עוד תירץ, דהתם נמי סברי דסתמא שאוכל משמע, ורבותא קמשמע לך, דלא נימא כיון דמסרבין בו שמע מינה שבתחילה לא רצה לאכול, וסלקא דעתך דנשבע שלא יאכל להסירם מעליו, קמשמע לך.

(יט) תוס' ד"ה לא שבועה וכו'. דמשמע הא וכו'. **הר"ן בנדרים** (טז). תירץ, דאפילו אי הוי בלמד פתוחה דמשמע לא, הא אמרינן דכי לית ליה לרבי מאיר מכלל לאו אתה שומע הן, הני מילי בממונא או באיסורא דאית ביה ממונא, והיינו נדרים דהוי איסור חפצא, אבל שבועות דהוי איסור גרידא אפילו רבי מאיר מודה דאמרינן מכלל לאו אתה שומע הן.

דף כ' ע"א

(א) גמ', מתניתין בשאין מסרבין בו לאכול. אמנם הגמ' **בנדרים** (טז). אוקמה למתניתין בגוונא שמסרבין בו שלא יאכל ואמר שיאכל, ומשום הכי אם נשבע ואמר שבועה שאוכל, מוכח שכונתו שיאכל. וכתב הר"ן, דנראה כגירסת סוגיא דידן, משום דבפשטות לשון "שבועה שאוכל" משמע שנשבע שיאכל, אלא אם כן מסרבין בו לאכול ואינו רוצה ואומר שבועה שאוכל, דבהא מצינן למימר שכונתו להישבע שלא יאכל.

(ב) גמ', רב אשי אומר תני שבועה שאי אוכל לך. כתבו הרא"ש ופסקי הרמב"ן (טז). דרב אשי דסובר דשבועה שאוכל לך דאכילנא משמע, סובר, דדוקא לענין נדרים דהוו איסור חפצא, אמרינן דכשאמר "שאוכל", כונתו לומר מה שאוכל הוא, ו"לא אוכל" כונתו לומר מה שלא אוכל, אבל שבועות דאיסור נפשיה הוא, שאוכל ושלא אוכל כונתו דעבדינא ודלא עבדינא.

(ג) תוס' ד"ה לישנא דאיתקילא ליה, בתוה"ד, ואם תאמר נישויליה מה היה דעתו. כתב הרמב"ם (פ"ב משבועות ה"ב), נשבע שלא יאכל היום ואכל והתרו בו, ואמר אני לא היה בליבי אלא שלא אצא היום וטעה לשוני והוציא אכילה, שלא היתה בליבי הרי זה אינו לוקה. וכתב הכסף משנה (שם), דמקור דבריו מהתוספתא (בפרק ז' מטהרות), דאדם נאמן לומר תנאי היה בליבי. אבל הרא"ש **בנדרים** (טז). כתב, דלא מהימנינן ליה. והרמ"א (יורה דעה סימן ר"ז סעיף לו) פסק כהרא"ש, גבי רואי פני חמה דאינו נאמן נגד ודאות משמעות הלשון.

(ד) בא"ד, ויש לומר כגון שאמר שבדעתו כל מה שיהיה משמעות לשונו. כתב המהרש"א, דאין להקשות אם כן מה לי אי איתקל או לא, הא כונתו למשמעות דברי פיו, וכשאמר "שאי אוכל" משמעותו שלא אוכל, כיון דבדעתו היה שיחול כפי הלשון שברצונו לומר, ולא כפי שיאמר בפועל, והוא נתכן לומר שאוכל דמשמעותו דאכילנא.

(ה) רש"י ד"ה הכי קאמר מבטא שבועה, האומר מבטא כבר זו עלי וכו'. כתב הר"ן, דאף דלשון "כבר זו עלי" לשון נדר הוא, ולכאורה היאך יעשה שבועה,

אלא בא לפרש שפעמים יש לברר איזה שכוח ממנו יותר. הקשה המהרש"א, אם כן מאי קאמר רבינא כלום פריש ממקדש אלא משום טומאה, מכל מקום חזינן שמקדש או טומאה שכוח יותר. והביא מתוס' **שבת** (ע): **ד"ה חזינן או,** שכתבו, דכיון ששניהם שכוחים, במה שזה יותר שכוח מזה ליכא נפקא מינה, ותרוויהו בעי.

(ו) תוס' ד"ה הלך בראשון וכו'. אי ברשות היחיד איירי וכו'. **הקן אורה בסוטה** (כט). תמה, הרי סוטה גופא לא הוי כודאי, שהרי אם לא שתתה אינו לוקה עליה ואמאי סברי התוס' דהוי כודאי גמור.

דף יט ע"ב

(יא) תוס' ד"ה כאן שנה רבי ידיעות ספק מחלקות לחטאות, בסוה"ד, ובדוחק יש לומר דהכי פריך וכו'. הקשה המהרש"א, דמכל מקום קשה לדעת רבי יוחנן, אמאי משני הגמ' שיש חילוק בין ספק ידיעה במקדש לשאר איסורים, הא מצינן לשינויי, דהטעם שלא ביאר רבי יוחנן שסברת רבי משום שספק ידיעה מחלק, היינו משום, דתקשה רבי שמעון בן יהודה אדרבי שמעון בן יהודה, דהכא לא נחלק על רבי בסברא זו שספק ידיעה מחלקת, ואילו בברייתא לעיל נחלק על תנא קמא שספק ידיעה מחלק.

(יב) גמ', ורבי יוחנן אמר כשם שידיעות ודאי בעלמא מתחלקות לחטאות. הקשה הריטב"א, מאי **כשם**, איפכא מבעי ליה למימר, כשם שמחלקת לאשמות כך מחלקת לחטאות. ואי משום דבאשמות מיירי, מכל מקום לא שייך כשם מחטאות לאשמות, דכל שכן הוא דכיון דמחלקת לחטאות כל שכן לאשמות. ותירץ, דנקט הכי, לפי שבחטאת יש מעליותא שאין באשמות, דהתם בסוף יש ידיעה ודאית, ומוסיף דלריש לקיש קשיא ליה כשם, וכקושיית הריטב"א, ולהכי לא מפרש כרבי יוחנן.

(יג) גמ', בשלמא דרבי יוחנן וכו' הכא הוא דלא כתיבה ידיעה בהדיא מונעלם הוא דקא אתי. כתב הר"י מייגאש בטעם החילוק, ד"לא כתיבא ביה ידיעה בהדיא", דאפילו ספק ידיעה היא שונה ויוצאת מכלל העלמה, ולכן סגי. **וברמב"ן** כתב, דמדברי התנא משמע, שיש חילוק בשבילים, ואילו לרבי ישמעאל בכל מקום אין צריך ידיעה כלל ולכך עדיף לן להעמיד כרבי. **(יד) גמ', אלא לריש לקיש ארמוקים ליה כרבי ישמעאל נוקמה כרבי.** כתב הריטב"א, דעדיף לן לאוקמי כרב טפי מדרבי ישמעאל, כיון דמתניתא דשני שבילין מיירי בספק ידיעה דאשכחן לרבי, דאית ליה ספק ידיעה כידיעה.

פרק שבועות שתיים

(טו) מתני', ואכל כל שהוא חייב דברי רבי עקיבא. הסתפק הרש"ש, אי נימא דסברת רבי עקיבא אינה אלא בשבועה דלהבא, אבל בשבועה על העבר אם נשבע שלא אכל, אינו עובר אלא אם כן אכל כוית, או דלמא דעל העבר אפילו רבנן יודו דהווי בכל שהוא, לפי מה שכתב המשנה **למלך** (פ"ד משבועות ה"א) דרבנן מודו דבלשון בני אדם אכילה בכל שהוא, אלא דסברי דבסתמא לא אסר על עצמו אלא כשיעור איסורי תורה, אם כן על העבר דלא שייך האי טעמא, יודו דאפילו כל שהוא הוי שקר.

(טז) מתני', אמרו לו לרבי עקיבא. כתב המשנה **למלך** (פ"ד משבועות ה"א), דרבי עקיבא ורבנן פליגי במקום שלשון בני אדם סותר ללשון תורה, האם אזלינן אחר לשון בני אדם ככל דיני נדרים או אחר לשון תורה.

(יז) גמ', למימרא דשאוכל דאכילנא משמע ורמינהו וכו'. הקשה המרומי שדה, בשלמא התם דמיירי שאומר בלשון "לך", אפשר לפרש שלא אוכל לך

לשיטתו, אבל לרבא, אין בפירוש הברייתא שום הוכחה שמתפיס בשבועה לאו כמוציא שבועה מפיו דמי עד שישבע בדבר המושבע, והיינו מתפיס בשבועה וריבה אותו לכל יחל ולא לקרבן. אמנם הר"ן דחה דבריו משום שהדברים לא נאמרו בגמ', וכתב, דאפשר דאסור מדרבנן גזירה אטו מתפיס בחבירו שנשבע ואמר ואני כמוהו דמיתסר מדאורייתא. וכתב הקהילות יעקב (סימן יד), דברמב"ם ליכא לפרושי כהר"ן דהוי איסור דרבנן, שהרי פסק (שם הלכה ח), דגברא בגברא ליכא התפסה. ובריטב"א בנדרים (ג: מדפי הרי"ף) כתב, דמדנקט רבא לישנא דלאו כמוציא שבועה מפיו דמי, משמע דחיילא כידות, דלא גרע מהאומר "אהא" כשנוזר עובר לפניו. והר"ן הקשה עליו, דידות הוו דוקא היכא דלא אסקיה לדיבוריה, אבל הכא אסקיה לדיבוריה. ועיין מה שהביא בברכת שמואל (נדרים סימן ב' אות א') בשם מרן רי"ז הלוי לבאר בדעת הריטב"א. והרי"ף (ג: מדפי הרי"ף) כתב, דמתפיס בשבועה ליכא אפילו איסורא.

יב) גמ', והוא שנדר ובא מאותו היום, כתב הרמב"ן, דמיירי בגונא שמת אביו באחד בשבת, ונדר שלא יאכל בשר לעולם באחד בשבת שהוא היום שמת אביו, ואם כן הוא אסור בנדר כל חייו על יום זה, ואם אומר שלא יאכל בשר כיום זה אסור, וזו כונת שמואל שאמר שהוא נדר ובא מאותו היום, דהיינו שהוא אסור באותו הנדר שמתפיס בו באותה שעה שהוא מתפיס, שהרי קיבל עליו שלא יאכל בשר לעולם באותו יום שמת אביו.

דף כ' ע"ב

יג) רש"י ד"ה תריץ ואימא וכו', כלומר האי תנא לאו במתפיס בנדר איירי אלא בעיקר נדר, ואשמעינן שאינו חייב בנדר אלא אם כן פירשהו ואחר כך תלאו בדבר הנדר. כתב הרשב"א, דפשטן של דברי רש"י שאינו נדר אלא כשאסרו ואחר כך מתפיסו בדבר הנדר. וברמב"ן ובר"ן כתבו, דלא אמר רש"י מעולם שלא יהא נדר נדר מן התורה אלא אם כן התפיסו, אלא אמר, דאינו חייב משום נדר אלא דוקא כשהתפיסו בדבר הנדר, לאפוקי תלאו בדבר האסור, והכי נמי לאפוקי כשלא פירש הנדר, אלא אמר יום זה כיום שמת בו פלוני, דלא מהני.

יד) גמ', אמר שמואל והוא שנדר ובא מאותו היום. כתב הרמב"ן, דהרי"ף פירש קושית הגמ', דאיסור הוא לשון מתפיס ודלא כרבא. ועוד, דכיון דגם בשבועה כתיב "איסור", גם בשבועה מהני התפסה, ומשני דהתנא לא מיירי מלשון איסור הכתוב בתורה, אלא איזהו איסור נדר שאינו נדר ממש, זהו התפסה שאמר שמואל עד שידור בדבר הנדר, ומוזה נילף, דוקא נדר ולא אסור ומושבע, ולא שייך התפסה בשבועה. והיינו, דלדעת הרי"ף מודה רבא דמתפיס בנדר הוי נדר. והר"ן הקשה, דנילף דין התפסה בשבועה מנדרים, כדילפינן דין ידות. ובפסקי הרמב"ן בנדרים (עא. מדפי הרי"ף) כתב, דטעמא דרבא דמהני מתפיס בנדר, משום דנדר הוי איסור חפצא, וכי מתפיס חפצא בחפצא חייל נדרא, אבל שבועה הוי איסור על הגברא, ולא שייכא ביה התפסה, ובריטב"א בנדרים (ג: מדפי הרי"ף) תמה על שיטת הרי"ף, אמאי לא מפרשת הגמ' עיקר החילוק בין שבועה לנדר, ועוד, אי קמשמע לן דין התפסה, מאי פריך "פשיטא" הרי טובא אשמעינן.

טו) תוס' ד"ה דכי לא נדר, בתוה"ד, מיהו נראה וכו' דאף דאי הוי דאורייתא נמי חייל עליה נדר מכל מקום דבר אחר שתולה בו לא איקרי נדר בדבר הנדר. ביאר הרא"ש (סימן ג'), דנהי דנדרים חלים על דבר מצוה להתחייב שתיים, משום איסור הראשון ומשום בל יחל, מיהו כי מיתפיס ביה בעיקרא מיתפיס, ולא מיקרי דבר הנדר, אבל אי מעיקרא לא הוי ביה אלא איסור

רש"י סבר, דשבועה שאמרה בלשון נדר הוי שבועה. וברמב"ן לקמן (כה). כתב, דחל מדין ידות. והרא"ש (סימן ב) כתב, דנדר בלשון שבועה אינו חל כלל. והמאירי כתב, דמן התורה דין שבועה בלשון עלי, והכא מדברי סופרים הוא, ומסיק דהוי כמו נודר בדבר שאין בו ממש דאמרינן בנדרים (טו.), דאיכא "בל יחל" מדרבנן.

ו) רש"י ד"ה איסור מיתפס בשמועה, איסור עלי כיכר זו הרי הוא כמי שנשבע וכו'. כתב הרמב"ן, דמיירי דאין כאן דבר הנדר, אלא האומר "איסור כיכר זו עלי" הוי כאומר "הריני מתפיס", וקושר כיכר זה באיזה דבר הנדר. ובריטב"א בנדרים (ג: מדפי הרי"ף) כתב, דדוקא כשהיה ככר אסור או מושבע עליו מקודם והתפיס בו, אבל אם לא היה עליו דבר נדר וכדומה לא אמר כלום.

ז) רש"י ד"ה אם אתה אומר וכו', אם תמצוי לומר שהמתפיס וכו'. כתבו הרמב"ן והר"ן, דלענין איסורא פשיטא לן דתרווייהו אסורים, ולא מספקא לן אלא לענין קרבן ומלקות. ועיין בקהילות יעקב (סימן יד אות א') דמפרש, איך הוי איסור שבועה דאורייתא בלא קרבן ומלקות. נולכאורה התוס' ד"ה איסור מתפיס וכו', שהקשו דאינו משמיענו כלום, משמע דסברי דליכא אפילו איסורא, דאי איכא איסורא טובא אשמעינן. (יא.א.).

ח) תוס' ד"ה איסור וכו', פירש בקונטרס דאם אמר וכו' וקשה דלקמן קתני וכו'. והר"ן הוסיף להקשות, דהרי על "איסור" דקרא כתיב "לא יחל דברו". והרמב"ן הקשה, דמאי קאמר ואזרו לטעמייהו, הא איכא למימר דאף דרבא סבר לאו כמוציא שבועה מפיו, יפרש הברייתא כאביי, דהרי התנא לא פשיטא ליה, דכמוציא שבועה מפיו דמי, ואביי הסובר כמוציא שבועה מפיו דמי יכול לפרש הברייתא כרבא, והא דהוי כמוציא שבועה מפיו לא נפקא ליה מקרא דאיסור, אלא מסברא. והרשב"א הקשה, מלקמן (עמוד ב'), דמשמע דלאביי "איסור" אינו נדר ולא שבועה אלא התפסה בלבד, מדאמר ואף רבי יוחנן סבר להא דרבא דהא כי אתא רבין אמר רבי יוחנן, מבטא לא אוכל לך לא אוכל לך שבועה, מכלל דלאביי לאו שבועה היא ומותר.

ט) בא"ד, אבל תימא דאכתי מספקא ליה. הרמב"ן בשם רבינו חננאל גרס, "אסור איסור אם אתה אומר וכו'", דהיינו דאיסור הוא מתפיס בשבועה, כגון נשבע שלא יאכל בשר, וחזר ואמר זה הפת עלי כזה הבשר, ואסור איסור היינו כגון שהתפיס דגים על אותו הפת, ופשיטא דהתפסה ראשונה כמוציא שבועה מפיו לענין קרבן ומלקות, אבל לגבי התפסה שניה מספקא ליה לתנא. ומיושב מה שהקשו התוס', דאם התנא מסתפק לא השמיענו כלום, דקמשמע לן דהתפסה ראשונה חלה.

י) גמ', דאיתמר מתפיס בשבועה אביי אומר וכו'. כתב הרמב"ן בשם הרי"ף, דרבא לא סבירא ליה כלל דין מתפיס בשבועה, ואפילו שמע חבירו נשבע, ואמר ואני כמוהו, לא הוי שבועה. אבל הטור (יורה דעה סימן רל"ט) פליג וסובר דהוי שבועה גמורה. ובשולחן ערוך (שם סימן ט') נקט, דפטור ממלקות וקרבן, אבל איסורא איכא.

יא) גמ', שם. הרמב"ם (פ"ב משבועות ה"ט) פסק, דהמתפיס ככר בבשר שאסרו בשבועה, אף שפטור מן המלקות או מן הקרבן, אסור לאכול אותה הפת. ובברכת שמואל נדרים (סימן א' אות ב') ביאר טעם האיסור, משום דבשבועה איכא תרתין, א. לבטא בשפתיים, ב. דיני שבועה דהיינו קרבן ומלקות, והאיסור חל על ידי ביטוי, אפילו אם אינו מוציא ממש לשון שבועה, אבל דיני שבועה אינם חלים אלא במוציא שבועה מפיו. והר"ן כתב בשם הראב"ד, דטעם האיסור מ"או השבע שבועה", והקשה, היאך אמרה הגמ' דאביי ורבא אזדו לטעמייהו, הרי אביי לא ביאר את הברייתא אלא

הר"ן, דבנדר אינו מחדש איסור, מה שאין כן בשבועה מחדש ענין קרבן עיין שם לשונו. ובכלי חמדה (פרשת מטות עמוד קלג): הקשה, דגם בקונם איכא חידוש, דקיימא לן יש מעילה בקונמות. ותירץ, דהר"ן פוסק כרבנן בנדרים (לה). דליכא מעילה בקונמות. ובקהילות יעקב (סימן טו אות א') הביא יש מפרשים, דבקונם כללי ליכא מעילה.

(ט) גמ', ואף רבי יוחנן סבר וכו'. הקשה המהרש"א, לפירוש רש"י לעיל (עמוד א') ד"ה איסור מיתפיס בשבועה, דלאביי אם אומר "איסור כיכר זה עלי", היינו איסור דקרא, ודינו כמתפיס בשבועה, כיון דסבר דכמוציא שבועה מפיו דמי, אם כן באומר "איסור לא אוכל לך" נמי כמוציא שבועה מפיו דמי, ושפיר אתיא מילתא דרבי יוחנן כאביי. וברש"ש תירץ, דאמורא צריך לפרש דבריו, והגמ' דייקא מדלא אמר רבי יוחנן, איסור לא אוכל לך הרי הוא מתפיס בשבועה.

(כ) תוס' ד"ה קונמות וכו', בשבועה נמי עובר משום כל יחל וכו' ובפרק שני דנדרים תניא בהדיא דיש בשבועה בלא יחל. כתב בחידושי חתם סופר, דיש ליישב שיטת רש"י, דרב גידל בנדרים (טז): קאי כאביי דאיסור מתפיס בשבועה, ומכל מקום אם הוציאו בלשון נדר דינו כנודר, ובהכי מיירי קרא דאיכא כל יחל.

(כא) גמ', אלא מאי דבר אחד דבדיבור אחד נאמרו. כתב הריטב"א, דבדברות הראשונות כתיב "לא תענה ברעך עד שקר", ובאחרונות כתיב "לא תענה ברעך עד שוא", וכונת הגמ' שאם אינו ענין ללא תענה תנהו ענין ללא תשא.

(כב) גמ', כדתניא זכור ושמור דביבור אחד נאמרו. הקשה הרמב"ן בפירוש התורה (שמות פרק כ', פסוק ז), דאם נאמר זכור ושמור מפי הגבורה, למה לא נכתב בלוחות הראשונות. ותירץ, דיתכן שהיה כתוב בלוחות הראשונות ובשניות "זכור", ומשה פירש לישראל במשנה תורה ששמור נאמר עמו.

(כג) גמ', אלא כשם שלוקה על שוא כך לוקה נמי על שקר. כתב המהרש"א, דהיינו בגוונא שנשבע שלא יאכל ועבר ואכל, אבל אם נשבע שיאכל ונמנע מלאכול, אמר רבי יוחנן להלן (כא). שאינו לוקה, דהווי לאו שאין בו מעשה.

(כד) גמ', פשיטא האי לאו והאי לאו. כתב התורת חיים, דלפי פירוש רש"י ד"ה הכי גרסינן אלא כשם וכו', לא גרסינן פשיטא האי לאו והאי לאו, אלא גרסינן פשיטא מהו דתימא, וכן לא גרסינן למאי הלכתא מיבעי ליה.

דף כא ע"א

(א) גמ', כי אתא רבין וכו'. כתב הריטב"א, דהא דנקט עובר בלא יחל ולא נקט אזהרתיה. היינו משום דלעיל קאי גבי קונמות דלא מיירי בהו באזהרה, ועוד דגבי אוכל ולא אכל דאינו לוקה לא שייך אזהרה.

(ב) גמ', שם. כתב הרמב"ם (פ"א משבועות ה"ג), מי שנשבע שלא יאכל ואכל או שיאכל ולא אכל, או שאכלתי והוא לא אכל, שלא אכלתי ואכל, הרי זו שבועת שקר ועל זה נאמר "לא תשבעו בשמי לשקר". והקשה בשו"ת הריב"ש (סימן תמה), דדבריו לא כרב דימי ולא כרבין. ותירץ, דהרמב"ם למד, דלרב דימי איכא בעבר על שבועה דלהבא משום "בל יחל" בלבד, ולרבין איכא נמי משום "לא תשבעו", ומאי דקאמר כל יחל היינו נמי בלא יחל, והזכיר הלאו ד"לא תשבעו" ולא ד"בל יחל", משום שהוא הלאו המפורסם הכולל כל שבועת ביטוי.

(ג) גמ', אבל בית דין של מטה מלקין אותו ומנדין אותו. הקשה התורת חיים, אם אחר שלקה נעשה נקי גם בידי שמים, מה החילוק בין שבועה לשאר חייבי לאוין, דאם לקה פטור מעונש שמים, ואמאי קאמר רחמנא "כי לא

דרבנן, מיקרי שפיר דבר הנדור. ובמחנה אפרים (הלכות נדרים סימן י') תמה, למה נאמר שמתפיס בדמעיקרא, הא מוכח בנדרים (יב.) מעולה שנעשה נותר, וכן מבכור שמצוה להקדיש בפה, דהיכא דיש עליו שני איסורים אחד דבר האסור ואחד דבר הנדור מתפיס בדבר הנדור. אבל בחידושי רבי מאיר שמחה דחה, דאינו דומה לבכור שאין הקדישו מוסיף בקדושה כלום, מה שאין כן הכא דעל ידי הנדר יחול קונם ומעילה על האיסור, דהיינו דבכור אינו דבר הנדור כלל, והא דמצוה להקדישו הוי רק מצוה בעלמא ולא חל עליו שום תוספת קדושה, אבל נדר שחל ביום האסור, דאית ביה איסור נדר ודומה יותר לעולה ונעשה נותר דהוי מתפיס בדבר הנדור, אף דמעורב בו שני איסורים. והריטב"א ביאר, דכיון דאיכא ביום הכיפורים איסור חמור של תורה שהוא בכרת לכל, מסתמא תולה נדרו ביום הכיפורים, אבל כשיש ביום איסור דרבנן, לא שביק למתליה בנדרו שיש בו כל יחל דאורייתא ותלי באיסור דרבנן.

(טז) בא"ד, מיהו לרבי יהודה בן בתירא וכו'. הגלין הש"ס תמה, דאי רבי יהודה בן בתירא מחייב נמי בשבועה שלא לעשות איסורים, אם כן רבנן נמי מודו דחל לענין מלקות, דהא לא פליגי אדרבי יהודה בן אלא מטעם דליתא בלאו והן, והיינו דוקא לענין קרבן כמבואר לקמן (כה.). ולפי זה כולי עלמא מודו דשבועה שלא אוכל נבילות חל לענין מלקות, ואם כן אמאי אמרינן במכות (כב.), וליחשב נמי שבועה שלא אחרוש ביום טוב, ומשני מושבע ועומד מהר סיני הוא, והא התם לענין מלקות איירי דחל שפיר לכולי עלמא, לפי מה שכתבו התוס' דרבי יהודה בן בתירא דאמר שחל שבועה לקיים היינו אפילו לקיים לא תעשה. ובקהילות יעקב (סימן טו אות א') תירץ, דקושית הגרע"א היא משום דהבין דלפי מה דנקטו התוספות כאן דרבי יהודה בן בתירא סובר דשבועה חלה אפילו לקיים לא תעשה, הוא הדין לרבנן לענין מלקות, דבהא לא פליגי, ולא משמע כן דאם כן הדרו תוס' ממה שכתבו בסמוך דרבנן אין קונמות חלין על האיסורים מטעם דאין איסור חל על איסור, וגם ממה שכתבו "מיהו לרבי יהודה בן בתירא וכו'" משמע דרבנן אינו חל כלל, ועל כרחק דרבנן פליגי על רבי יהודה בן בתירא בתרתי ונקטו טעמא דהן ולא כדי לפרוך הקל וחומר, אבל לענין מלקות אינו חל משום דאין איסור חל על איסור.

(יז) רש"י ד"ה סדי"א וכו', ולא גרסינן כיון דמדרבנן הוא וכו'. ואהא דכתבו התוס' ד"ה דכי לא נדר, דאין איסור חל על איסור, כתב הרמב"ן במלחמות ה' (יג: מדפי הרי"ף), דנדרים עדיפי מאיסור, והוי איסור מוסיף, וחלים בלא תעשה לכולי עלמא. והריטב"א כתב, דאיסורי תורה חיוב גברא, ונדרים אסור חפצא, ואתי איסור חפצא וחייל על איסור גברא. וכן ביאר הר"ן בנדרים (יח.). והגרע"א (יורה דעה סימן רטו סעיף ה') נקט, דלדעת הריטב"א והר"ן, דנדר חל על איסורים, היינו דוקא על איסור כגון יום הכיפורים דהוי איסור גברא, אבל על נבילה דהוי איסור חפצא אינו חל.

(יח) רש"י שם. הרמב"ן דלדעת רש"י, משני דקמשמע לן דנדרים חלין על דבר מצוה, ותמה, הרי כבר תנינן לה. ועוד, לאשמועינן ביום הכיפורים והוא שנדר ובא. ולכך כתב ליישב גירסא ישנה, דהיכא דאיכא איסור דאורייתא אין הנדר חל לקיים המצוה, דכיון דבכהאי גוונא אין נדר חל לבטל האיסור, כגון הנודר לאכול ביום הכיפורים דאינו חל, הכי נמי אינו חל לקיים, דהרי על כרחק צריך לקיים את המצוה ואיך יחול עליו איסור נדר, ואפילו לרבי יהודה בן בתירא דשבועה חלה לקיים, היינו משום דאיסור חמור הוא וחל לחייבו קרבן, אבל נדר, כל מקום שאינו חל לבטל אינו חל לקיים, אמנם היכא דחל בביטול המצוה (כגון במצוות עשה) חל נמי בקיומה. וכן כתב

בגמ' סתמא דמילתא דעתו אסתם אכילות שבתורה. הקשה בחידושי חתם סופר, דקושיא זו הקשתה הגמ' להלן, ומשני, מפרש נמי כברייה דמי, ואמאי תירצו תוס' באופן אחר. ותירץ, דהגמ' אתיא לישב הא דאמר היכן מצינו, ועלה משני דמבריה לא מיירי, אבל תוס' אתו לפרש הטעם אמאי לא נפרש כונתו סתם אכילה בכל דהוא כמו במפרש, ותירצו דדעתו אאכילה של תורה.

(יב) גמ', דתניא רבי שמעון אומר כל שהוא למכות וכו'. הריטב"א במכות (יז). ביאר, דטעמי דרבי שמעון אינו מקרא או הלכה למשה מסיני, אלא מסברא, דגבי מלקות כיון דהוי במזיד דאיהו אחשביה חייב אפילו בכל שהוא, מה שאין כן קרבן דמייתי אשוגג דליכא אחשביה צריך כזית. וכתב הקהילות יעקב (סימן טז אות ב'), דלדבריו אי אפשר לפרש כתיורן תוס' ד"ה ולא וכו', שכתבו דקרבן תלוי בכרת, דהרי יש לומר גם לענין חיוב כרת, דכיון דעשה במזיד אחשביה וחייב בכל שהוא, והדרא התמיה אמאי חייב קרבן, הא בעבר על השבועה בשוגג לא אחשביה, ולחייב דוקא בכזית. וגם אי אפשר לפרש כרש"י ד"ה ולא אמרו בכזית, דהרי לרש"י, לרבי שמעון, סתם אכילה הוי בכל שהוא, ואיכא חילוף הדיבור בכל שהוא, אבל לדעת הריטב"א סתם אכילה בכזית אלא אם כן אחשביה. וצריך לומר, דדעת אדם לאסור עצמו במה שמתחייב מן התורה, וכיון דמן התורה לוקין בכל שהוא דעתו לאסור עצמו בכל שהוא.

(יג) רש"י ד"ה ולא אמרו בכזית וכו', הלכה למשה מסיני וכו'. וכן כתב הריטב"א. ובתוס' הגרע"א למשניות (פרק ג' סוף אות יד) ביאר דברייהם, דאף דאשאר דברים שאסרתם תורה באכילה נאמרה הלכה שאין מביאים קרבן אלא על אכילה חשובה דהיינו מכזית ומעלה, שבועה שאני, שעובר על מה שקיבל על עצמו, ויכול אדם לאסור עצמו בשבועה בכל מעשה שירצה, ואם יעבור עליו יהא חייב קרבן, ואם כן יכול לאסור עצמו גם מלטעום כלשהו, כדרך שהוא יכול לאסור עצמו שלא ליכנס לבית חברו, וכיון שלדעת רבי שמעון עיקר לשון אכילה נופל על כלשהו, נמצא שהנשבע שלא יאכל, הריהו כאילו פירש שלא יטעם כלום, וכשטעם הרי עבר על שבועתו ועל כן הוא חייב קרבן.

(יד) רש"י ד"ה סתם נמי חייב, שיש לומר שהנשבע אין דעתו על אכילה של תורה וכו'. כתב המשנה למלך (פ"ד משבועות ה"א), דאין לפרש דרבנן ורבי עקיבא פליגי מהו לשון בני אדם, וגם אי אפשר לפרש דפליגי אי אזלינן בתר לשון בני אדם היכא דחולק על לשון תורה, דבירושלמי נדרים (כ). מבואר, דרבי יוחנן סובר דאזלינן בתר לשון בני אדם, אף היכא דסותר לשון תורה, וצריך לומר דרבנן סברי דלא נתכוין לאסור יותר מאיסור תורה.

(טו) רש"י ד"ה דכולל דברים המותרים, כלומר אם היה נשבע וכו'. אבל הריטב"א כתב, שכוללם בשבועתו בפירוש, אבל מסתמא אין דעתו אלא כל דברים המותרים. וכן כתב הר"י מייגאש לקמן (כד.).

(טז) גמ', וריש לקיש אמר וכו'. מלשון רש"י ביומא (עג): ד"ה וריש לקיש משמע, שאפילו אם קדם ואכל חצי שיעור מן הנביטה שכבר נתחייב על כך מלקות מחמת שבועתו, וחזר והשלימו לכזית, חלה עליו המלקות של נבילה, ופקעה זו שמחמת שבועתו ונמצא דלעולם אי אפשר שילקה מחמת השבועה אלא אם אכל פחות מכזית בלבד. וכן כתב בשו"ת הגרע"א (קמא סימן עו) על פי לשון הרמב"ם (פ"ה משבועות ה"ג).

(יז) גמ', ואי סלקא דעתך בעלמא כרבי שמעון סבירא ליה כל שהוא נמי מושבע. כתב הרשב"א, דרב, שמואל ורבי יוחנן, פליגי אריש לקיש, משום דסברי דלא בעינן לדבריו, כיון דלדעתם שבועה חלה על דבר מצוה בכולל,

ינקה". ותירץ, דשאר חייבי לאוין אין נענשים אלא עונש אחד, או בבית דין של מטה או בבית דין של מעלה, אבל אי עבר אשבועות דחמירי, נענש בבית דין של מטה ובבית דין של מעלה ביטורים, וכשאין עונשים בבית דין של מטה נענשים בעונש שמים כפליים.

(ד) תוס' ד"ה חוץ מנשבע וכו', בתוה"ד, דשאני התם דבדיבור עושה מעשה שהבהמה נמנעת מלאכול. ביארו התוס' בסנהדרין (סה:): ד"ה הואיל, דהמעשה הוא, כשהבהמה שוחה לאכול והוא גוער בה וזוקפת ראשה. והתוס' בבבא מציעא (צ:): ד"ה רבי יוחנן כתבו, דבדיבוריה קעביד מעשה שהולכת ורשה בלא אכילה. וכתב בחידושי חתם סופר (הכא), דתוס' הכא ובבבא מציעא סברי, דאין צריך שיעשה מעשה בפועל אלא מה שהבהמה מצטערת לאכול ואינה אוכלת מקרי מעשה.

(ה) בא"ד, שם. המגיד משנה (פי"ג משכירות ה"ב) תירץ קושית התוס' באופן אחר, דכל לאו שאי אפשר שיהיה על ידי מעשה אלא בדיבור, הוי לאו שאין בו מעשה, אבל בחסימה כיון שאפשר לעשותה על ידי מעשה חסימה בקול נמי חשיב מעשה. אמנם החינוך (מצוה שמד) כתב, דגם לאו שאפשר במעשה חשיב לאו שאין בו מעשה. ובמנחת חינוך (מצוה לו) הוכיח כשיטתו מהרי"ף בסנהדרין (טז: מדפי הרי"ף).

(ו) תוס' ד"ה חוץ מנשבע וכו', ואם תאמר וליחשוב נמי עדים זוממין וכו' מכל מקום חשיבי אין בהן דהא בפרק קמא דמכות וכו'. כתב המהרש"א, דתוס' הוו מצו למייתי מהך דסנהדרין (סה:): דעדים זוממין אין בהם מעשה הואיל וישנם בראיה, אלא משום מוציא שם רע הביאו ממכות.

(ז) גמ', ריש לקיש אמר אינו לוקה משום דהוי התראת ספק. כתב הרשב"א, דריש לקיש אמרה אפילו לרבי יהודה דמחייב מלקות אלאו שאין בו מעשה, והכי איתא במכות (טז). ובתוס' הרא"ש פליג.

(ח) גמ', ומאי שנא אמר רבא בפירוש ריבתה תורה שבועת שקר וכו'. כתב הרמב"ם (פ"ד משבועות הכ"א), מפני מה לוקה אם נשבע שאכל והוא לא אכל, או שלא אכל והוא אכל אף על פי שלא עשה מעשה, מפני שמעת שבועתו לשקר נשבע, אבל אם נשבע שיעשה והוא לא עשה אינה שבועת שקר משעת שבועה. ובמהרי"ק (שורש קלד) ביאר דבריו, דדוקא בלשעבר לוקה משום דאיכא קצת מעשה בעקימת שפתים וכדגלי קרא, אבל נשבע שיאכל ולא אכל אין כאן עקימת שפתים באיסור כלל, שהרי בעת השבועה היה בידו לקיים ואינו עובר על השבועה אלא בשב ואל תעשה. ובשער המשפט (סימן לד סעיף קג) כתב, דלפי המהרי"ק, אם נשבע שיטעון אמת ואחר כך שיקר, יש לומר דגילתה תורה דבעובר על שבועה בעקימת שפתים לוקה, והוסיף, דאין דברי המהרי"ק מוכרחים, דיש לומר דהתורה חייבה בלשעבר משום דמשעת שבועה יצאה לשקר.

דף כא ע"ב

(ט) רש"י ד"ה ומאי שנא, כלומר היכי משמע וכו'. כתב הריטב"א דיש לומר דרש"י לא גריס "ומה ראית", משום דקשיא ליה קושית התוס' ד"ה ומה ראית. אמנם אין הדבר מוכרח כיון שגם לשון מה ראית אפשר לפרש כפירוש רש"י.

(י) תוס' ד"ה היכן מצינו במדבר ומביא קרבן וכו', הלכך כיון דחמיר דעתו אכל שהוא. ביאר בחידושי חתם סופר, דכיון דחמיר אי היה נשבע שאוכל, בודאי בכל שהוא כדי להפטר מחומר השבועה, הוא הדין גבי שלא אוכל, מפרשינן דעתו אכל שהוא.

(יא) תוס' ד"ה היכן מצינו וכו', ואף על גב דבמפרש כל שהוא חייב כדאמר

ט) גמ', שם. ביאר רבינו חננאל, דהמפרש שבועתו ואמר שבועה שלא אוכל כל שהוא, מתחייב קרבן בכל שהוא, אבל בסתמא אינו מתחייב אלא בכזית. והקשה הר"י מיגאש, הא מיירי בנשבע שתי שבועות של סתם בבת אחת, ואמאי אין מצטרפות לחייבו בכזית. ועוד הקשה, אמאי אמר רב פנחס חלוקים לחטאות, הוי ליה למימר ששבועות חלוקים בשיעורים. ולכך פירש, דמיירי בנשבע על ב' גופים חלוקים, ואף שנשבע על שניהם בשבועה אחת, מכל מקום כיון דהוו גופים חלוקים, חלוקים אף לחטאות, אבל קונמות דליכא חיוב קרבן, לא חשיבי ב' חיובים נפרדים ומצטרפים לחייבו בכשיעור. והקשה הרשב"א, דבמתניתין דלקמן (כב:), מבואר, שאם נשבע שלא אוכל, ואכל פת חטים ופת שעורים אינו חייב אלא אחד, אף דהוו גופים חלוקים. ועוד, אמאי מקשה הגמ' לרבי מאיר מדוע אין קונמות מצטרפים, הא לרבי מאיר איכא בקונמות חיוב קרבן, וכיון שחלוקים לענין קרבן לכך אין מצטרפים. ומשום הכי ביאר, דכונת רב פנחס דאדם שנשבע על שתי ככרות שבועה שלא אוכל משתייהם הככרות מחלקות, ודמי לאדם שאוכל חצי שיעור של איסור, ולאחר זמן אכילת פרס אוכל עוד חצי שיעור דאין מצטרף לחייבו, אבל קונמות דבהרחקת זמן מצטרפים לחיוב, גם אם יאמר קונם אכילת ב' ככרות עלי מצטרפים. ועיין ברמב"ן שכתב פירוש נוסף.

י) רש"י ד"ה מתוך שחלוקות לחטאות, מתוך ששתי ככרות וכו'. כתב הר"ן, דלפירוש רש"י מיירי בגונא שאמר שבועה שלא אוכל מזו ומזו. והקשה הרשב"א, היאך כתב רש"י שחייב על כל אחד ואחד, הא בגמ' מיירי דאמר שבועה שלא אוכל משתייהם, דחייב אחד על כולם. ולכך פירש רבינו חננאל, דמיירי שיש לפניו ב' מינים כגון פת ובשר, ובשבועתו פירט שלא יאכל פת זו ובשר זה, והגמ' נקטה בלשון קצרה.

יא) רש"י ד"ה שבועות כקונמות, בתוה"ד ובלא איפוך לא מיתרצא וכו'. ביאר המהרש"א דמה שכתב רש"י, דאי רבי מאיר לא סבר כרב פנחס אפשר היה לבאר דברי רבי מאיר דקונמות כשבועות, דאף גבי קונמות לא מצטרפי, דהרי כל מה שמצינו לחלק בין נדרים לשבועות היינו מדינא דרב פנחס. אמנם ביאר רש"י דאי אפשר לומר כן, כיון דאף מסברא פריך, כיון שאסר שניהם יחד בלשון "שבועה שלא אוכל משתייהן" גבי שבועה נמי יצטרפו. אבל אי מהפך דברי רבי מאיר דשבועות כקונמות ומצטרפין תרווייהו שפיר דמי ומהאי טעמא.

דף כב ע"ב

יב) גמ', אמר רבא שבועה שלא אוכל ואכל עפר פטור. הקשה הרש"ש, מאי חידש לן רבא הא במתניתין דלהלן מבואר בהדיא, דעל אוכלים שאינם ראויים לאכילה פטורים. ותירץ, דקמשמע לן דאף על גב דאיכא מקומות שאכלו עפר כדאינתא בשבת (ק"ג:), פטורים.

יג) תוס' ד"ה אהיתירא קמשתבע, אפילו לרבי יוחנן וכו'. אמנם הרמב"ן פליג וסובר, דספיקו דרב אשי הוי דוקא לריש לקיש דאית ליה דחצי שיעור מותר מן התורה, ואף דאין הלכה כמותו מכל מקום נסתפק להגדיל תורה ולהאדיר.

יד) גמ', הא לא פריש דעתיה אכזית שמע מינה. כתב המהר"י בן לב, דכיון דספק הגמ' גבי נזיר היה על הצד ששאר אנשים כשנשבעים על חרצן דעתם על כזית, אף שנפשט בגמ' שבאיסורים דעתו על כזית, מכל מקום נשאר ספק בחרצן כמו בשאר אנשים שנשבעים על חרצן, כיון שאינו ראוי לאכילה כמות שהוא אלא רק בתערובת עם הענבים, ואם כן אפשר שמתחייבים עליו במשהו.

אבל מודו לעיקר דינו, שאם נשבע שלא יטעם משהו מדברים האסורים, שבועתו חלה אף שאינה בכולל, כמובאר להלן (כג:), ונמצא שההוכחה מריש לקיש אליבא דכולי עלמא.

דף כב ע"א

א) תוס' ד"ה והרי הקדש, תימה מאי פריך דנימא דמתנן הכי קאמר וכו' מביא קרבן על דיבורו בלא שום מעשה. הקשה התורת חיים, הרי רבי עקיבא אמר דברים אלו להוכיח שהנשבע שלא אוכל ואכל, מתחייב באוכל כל שהוא, והיינו משום שהחיוב על מה שביטל דיבורו, לכך קאמר היכן מצינו וכו' מדבר ואחר כך עושה מעשה אכילה, שמתחייב משום דיבורו, והוא מה שפרכה הגמ' דמצינו דעושה הקדש בדיבור ואחר כך אוכל, דחייב בכל שהוא מחמת דיבורו.

ב) גמ', אמר רבא מחלוקת בסתם אבל במפרש דברי הכל בכל שהוא מאי טעמא מפרש נמי כברייה דמי. הקשה הקובץ הערות (סימן לג אות ד), אמאי בעי לטעם דכבריה דמי, הרי כשנשבע שלא אוכל כל שהוא ואכלו עבר על שבועתו, ולא גרע מנשבע שלא יזרוק צרור לים. ותירץ, דבשבועה האיסור הוא על המעשה עצמו, וכשנשבע שלא יאכל נאסרה אכילה עליו, וכשאומר כל שהוא אי אפשר לאיסור לחול עליו, כיון דמשהו אינה חשיבא אכילה והוי תרתי דסתרי, דהוא אוסר על עצמו מעשה שאינו אכילה בלשון לא אוכל, ומשם הכי פריך מאי טעמא, ומשני דבכהאי גונא דאחשביה הוי אכילה חשובה. ועיין בקהילות יעקב בנדרים (סימן ה') שהאר"ק בסברא זו.

ג) גמ', מהו דתימא לטעום נמי כדאמרי אינשי קמשמע לן. כתב הריטב"א, דכיון דבנדרים אזלינן בתר לשון בני אדם, צריך לומר דאמרי אינשי נטעום על אכילה דכל שהוא, ואין להניח עיקר הלשון במה שלפעמים אומרים נטעום בכזית. ועוד, דבלשון בני אדם הוי כל שהוא, והא דאמר לחבריה נטעום ואכלי טובא, לפי שצדיקים אומרים מעט ועושים הרבה.

ד) גמ' קונמות כיון דלא מדכר שום אכילה וכו'. ביאר בחידושי החתם סופר, דאם אמר שבועה או מבטא ככר זו עלי, הוי כמו שהזכיר אכילה, דכיון דשבועה בלשון נדר מהני מדין ידות, והוי כאילו הזכיר אכילה, אבל בקונמות לא הזכיר אכילה כלל.

ה) תוס' ד"ה אבל בקונמות וכו', תימה דחמיר קונם מהקדש וכו'. והרמב"ן והרשב"א יישבו, דלאו לקרבן מעילה קאמר, כיון דדיו לבא מן הדין להיות כנדרן כהקדש בשווה פרוטה, אלא הכא למלקות קאמר.

ו) גמ', ואי סלקא דעתך חייב בכל שהוא למה לי לצרף. הקשה הרמב"ן, דאף אי נימא שיעור בקונמות אמאי מצטרפין, מאי שנא משבועות דאין מצטרפין. ותירץ, דבשבועה חצי שיעור הוי היתר גמור כיון דהזכיר שם אכילה, ונמצא דאכל ב' חצאי היתר, אבל קונמות דלא מזכר שם אכילה הוי איסור, אלא דהוי חצי שיעור, ומשום הכי בהצטרף שני חצאי שיעור, הוי שיעור שלם.

ז) גמ', אי הכי אמאי מצטרפות זיל להכא ליכא שיעורא וזיל להכא ליכא שיעורא. הקשה בחידושי החתם סופר, כיון דקונם מטעם הקדש נימא דהוי כמו הקדש דהאיסור מצטרף, ואפילו הקדש מכמה אנשים, וכן הקדש בדק הבית וקדשי מזבח. ותירץ, דהיינו דוקא באומר "קונם" סתם, אבל הכא דאמר "אכילה מזו עלי קונם", נמצא דהזכיר מותרת לו ואין בה הקדש, כיון דהקונם קאי על מעשה האכילה, וכל פחות משיעור אכילה אין חל הקדש כלל ואין מצטרף.

ח) גמ', שאני שבועות מתוך שחלוקות לחטאות אינן מצטרפות. כתב רבינו חננאל, דבשבועות סתמא בכזית ובמפרש בכל שהוא, מה שאין כן בקונמות.

הדרג היזמי

מסכת שבועות דף כב – דף כג

ח תמוז – ט תמוז התש"ע

מצטרפי, דאם תאמר דשתיה לאו בכלל אכילה היא אם כן חלה השבועה על מים ואיתסר בכלל גם בכל המשקים.

ד) גמ', דשתיה בכלל אכילה. הסתפק הריטב"א, אם אמרינן שתיה בכלל אכילה גבי אדם שנשבע שיאכל, להיפטר על ידי שתיה, או דלמא היינו דוקא לענין איסור שאם נשבע שלא יאכל אסור בשתיה. וכתב בשם הרא"ה, ששתיה בכלל אכילה לכל דבר, ואם נשבע שיאכל נפטר על ידי שתיה.

ה) גמ', ודלמא לכוס. הקשה הרשב"א, אמאי נקט לשון "דלמא", הא ודאי הכי הוא שאם אדם אומר חטים שעורים וכוסמין דינו שאסור לכוס ומותר באפוי, וכדאמרינן בנדרים (נג:). ותירץ, דקושית הגמ' דלמא אתי לאסור על עצמו אפיה ולא כסיסה, ולכך אמר בלשון "פת", דאי הוי אמר "שבועה שלא אוכל חטים ושמים וכוסמין" אסור לכוס ומותר באפוי, והלשון "דלמא" בלשון שאלה הוא משום ספק בדעת האדם.

ו) גמ', שם. הקשה הרש"ש, אם הטעם שלא אמר כך משום דבגוונא שאומר "חטים ושעורים וכוסמין" אסור בכסיסה ולא בפת, אם כן הוי ליה למימר "שבועה שלא אוכל חטה שעורה וכוסמת", דבכהאי גוונא נאסר בפת שלהם וכדאיתא בנדרים (נג:).

ז) גמ', ודלמא פת חטין לאכול שעורין וכוסמין לכוס. כתב הרשב"א, דאין כוונת הגמ' לומר שהאומר "פת חטין ושעורים וכוסמין", מותר באכילת פת שעורים, אלא הדין הוא שאסור גם בפת שעורים וכוסמין. ומה שדחתה הגמ' דהטעם דלא אמר בהאי לישנא, כיון שטעה, וסבר שאם יאמר כך, מותר בפת שעורים וכוסמין ואסור לכוס, אבל הנשבע בהאי לישנא ויבא לשאול מה דינו, נימא ליה שאסור בפת חטים ובפת שעורים וכוסמין, כיון שכשאומר שבועה שלא אוכל פת חטים ושעורים וכוסמין, תיבת "פת" מתפרשת על שלושת המינים שמזכיר לאחר מיכן.

דף כג ע"ב

ח) גמ', אימא וכן של שעורים וכן של כוסמין. כתב הרא"ש (פרק ב' אות ו'), דאף שאם אומר "שבועה שלא אוכל פת חטים ופת שעורים ופת כוסמין" מקצר בלשונו טפי. מכל מקום אין לומר שאמר כך כדי לקצר בלשונו, כיון שאין דרך להזכיר בלשון פת פת, אלא אם כן כונתו לחלק לכמה שבועות, ואם אין כונתו לחלק לשלושה שבועות, אלא לאסור עליו כמה מינים בשבועה אחת, היה אומר "וכן של שעורים וכן של כוסמין", אף שארוך יותר.

ט) גמ', הא אינהו גופיהו שתינא. כתב הרשב"א, שאם אומר שבועה שלא אשתה ממין אלו, אסור מן הדין באלו שמונחין לפניו וכן באותו המין שלהם. ומה שאמרה הגמ' שמותר באותם שלפניו, אינו מן הדין, אלא כוונת הגמ' דאפשר שהנשבע לא נשבע בהאי לישנא, כיון שטועה וסובר שאם ישבע כך יהיה מותר במה שמונח לפניו, והוא רוצה לאסור עליו את כל המשקים מאותו המין.

י) גמ', רב אחא. כתב הריטב"א, דרב אחא לא פליג אשינויא דמקמיה, אלא תירץ תירוץ אחר כדי שלא נצטרך להידחק ולאוקמיה לתנא דמתניתין דאיירי דווקא כשמונחים לפניו, ולכך אמר, דמיירי במסרהב בו חבירו לשתות עמו, דבכהאי גוונא אף אין מונחים לפניו אמרינן דאיכא שבועה נפרדת, כיון שהיה צריך לומר "שלא אשתה עמך".

יא) רש"י ד"ה הכא מאי, בסוה"ד, מי מחית אינש נפשיה לפחות מכשיעור לא גרסינן לה ושיבוש הוא. וביאר הריטב"א, דהיינו משום דודאי שאין לחייב כאן באוכל פחות מכשיעור, שהרי נשבע "שלא אוכל", ואין אכילה בפחות מכשיעור.

טו) מתני', ושתה משקין הרבה. כתב הפורת יוסף, דהתנא לא כתב גבי משקין, שאם שתה יין ושמן ודבש מתחייב אחד, כמו שכתב ברישא לגבי פת, שאם אכל פת חטים ושעורים וכוסמין, חייב אחד. משום, ששמן מזיק בשתייתו כדאמרינן בברכות (לה:), לכך אם נשבע סתם שלא ישתה אינו מתחייב בשתיית שמן.

טז) מתני', אמר קונם אשתי נהנית לי. כתב התוס' יו"ט, דמיירי דאוסרה בדברים שאינו משועבד לה.

יז) מתני', אם אכלתי היום. הקשה בחידושי חתם סופר, אמאי כתב התנא שהתנה את הנדר באכילה לשעבר, הרי גם אם אומר קונם אשתי נהנית לי אם אוכל היום, ואחר כך יאכל נבילות וטריפות אשתו אסורה, כיון שאכילת נבילות וטריפות מיחשיבא אכילה. ותירץ, דאפשר דבמתנה על אכילה בעתיד אפילו אם יאכל עפר יחול הנדר ואשתו תהא אסורה, כיון שבעצם מעשה האכילה הוא מוכיח שהוא מחשיב אכילת עפר, אבל במתנה לשעבר, דוקא אם יתברר שאכל נבילות וטריפות תהיה אסורה, כיון שאכילתם נחשבת אכילה, אבל באכילת עפר לא תאסר כיון שאכילתו היתה קודם הנדר, ואין הוכחה שהוא מחשיב את אכילת העפר.

יח) גמ', איבעית אימא סברא. הקשה הרשב"א בשם הלכות גדולות, כיון דאיכא הוכחה מקרא דשתיה בכלל אכילה, אמאי בעיא הגמ' להוכיח מסברא. ותירץ, דכיון דבנדרים אולינן בתר לשון בני אדם, בעי להוכיח דבלשון בני אדם נמי שתיה בכלל אכילה. ובפורת יוסף הקשה, דאי מהאי טעמא, אמאי בעי להוכיח אף מקראי. ותירץ, דהיינו משום דלהווה אמינא בנדרים (מט.) נחלקו האם אולינן בתר לשון תורה או לשון בני אדם, הביאה הגמ' ראייה שגם בלשון תורה שתיה בכלל אכילה.

יט) גמ', שנאמר ואכלת. הקשה המצפה איתן, איך בעינן לאוכחי ממעשר דכתיב ביה "תירוש" ואמרה תורה ואכלת", הא קיימא לן בכל איסורי אכילה שבתורה שיש איסור גם בשתיה, ואם כן מוכח ששתיה בכלל אכילה.

דף כג ע"א

א) רש"י ד"ה ודלמא על ידי אניגרון, שהוא מין מאכל וכו'. הר"י מיגאש ביאר קושית הגמ', דאפשר דאיירי שנותן את היין בתוך התבשיל ומבשלים אותו, כמו שמצינו באניגרון שהוא מים של תרדין שמבשלים אותו. ולפי דבריו, באניגרון עצמו לא היו נותנים יין אלא דהגמ' משוה לאניגרון שאפשר שיעשה ביין כמו באניגרון.

ב) תוס' ד"ה גמר שכר שכר מנזיר, ואם תאמר לרבי יהודה וכו'. כתב המהרש"א, שאין להקשות דגם לדעת רבי יהודה שכר כולל בתוכו משקים, כמו שאמר גבי מקדש, שאסור בדבילה קעילית ובחלב ודבש, ואם כן גבי מעשר לכאורה נמי נאמר שבתיבת "שכר" נכללו שאר משקים המשכרים, ומוכח ששתיה בכלל אכילה, שהרי שכר הווי גם משקים ובתורה כתיב "ואכלת", ואמאי אמרו תוס' שאין מקור לדעת רבי יהודה ששתיה בכלל אכילה. דלא קשיא מידי, כיון דגבי מקדש כתיב "יין ושכר אל תשת", ומוזכר לשון שתיה לכך אמר רבי יהודה ששכר כולל שאר משקים המשכרים, אבל גבי מעשר כתיב לשון אכילה ואפשר לבאר ששכר היינו דוקא דבילה קעילית ולא משקים.

ג) גמ', אמר ליה אביי וכו'. כתב המגן אברהם (אורח חיים סימן קצו סק"ו), דמוכח מהכא, דאף אשתיית מים אמרינן דשתיה בכלל אכילה. והשיג על הבית יוסף (שם) שכתב דמי ששתה מים בלבד אינו מצטרף לעשרה לענין ברכת הזימון, משום דמים לא זיין, אלא נקט דכיון דשתיה בכלל אכילה

מגדים (בפתיחה להלכות שחיטה, השורש הב').

טז) בא"ד, כאן דליכא אלא איסור בעלמא לאו מושבע ועומד חשיב ליה. והריטב"א כתב, כיון דהוי איסור חמור על קל, חל, כדאיתא בקידושין (עז:), דאיסור חמור חל על איסור קל ואפילו בלא כולל ובלא מוסיף.

יז) בא"ד, שם. הרשב"א הקשה על התוס', מהא דאיתא ביומא (עד:), דלריש לקיש, בחצי שיעור, כיון דאית ליה היתר מן התורה חייל שבועה, ומשמע, דלרבי יוחנן דלית ליה היתר מן התורה לא חלה שבועה. ומשום הכי כתב, דודאי הוה מצי לתרוצי דרבי יוחנן לטעמיה דחצי שיעור אסור מן התורה, והא דלא תריץ הכי, חדא מתרי טעמי נקט. ועוד, דקאמר האי בשלמא וכו' לרב ושמואל, דגם הם תירצו כרבי יוחנן, ולא שמעינן להו מידי בחצי שיעור אי אסור מן התורה. והאבני מילואים (תשובה י"ד) תירץ קושייתו על פי דברי הר"ן, שמבאר טעם התוס', דשבועה חלה על חצי שיעור משום דהוה דבר שאינו מפורש בתורה, דנפקא לן ביומא (עד:). מריבויא ד"כל חלב" (ויקרא ז כג), ודבר שאינו מפורש בתורה שבועה חלה עליו.

יח) בא"ד, בסוה"ד, ועוד דמצי לאוקמי שלא כדרך הנאתן וכו'. הקשה המהרש"ל, אם כן מאי טעמא דרבי שמעון דפוטר. ותירץ, דמשום דמחייב בכל האיסורים בכל שהוא, מחייב נמי בשלא כדרך הנאתן. עוד כתב, דלרבי עקיבא מחייב אפילו בסתם בשלא כדרך הנאתן גבי שבועה, משום דהכי נמי מחייב בכל שהוא. והקשה עליו המהרש"א, מהיכי תיתי לומר דלרבי שמעון דמחייב "בכל שהוא", יאסר ב"שלא כדרך" מן התורה, וכדמצינו לרבי יוחנן, דחצי שיעור אסור מן התורה, ושלא כדרך אינו אסור אלא מדרבנן. וכן הקשה המשנה למלך (פ"ה משבועות ה"ה). ותירץ, דכי היכי דלדידן בכזית איכא מלקות, ובחצי שיעור איכא איסור תורה וליכא מלקות, ושלא כדרך הנאתן ליכא איסור תורה אלא מדרבנן, הכי נמי למאן דאית ליה דבחצי שיעור איכא מלקות, שלא כדרך הנאתן נחות דרגא ומלקות ליכא, אבל איסור תורה איכא. והקרני ראם תירץ, על פי דברי הריטב"א במכות (יז). שכתב בשם הרמ"ה, דהא דלרבי שמעון כל שהוא למכות, משום דאחשביה באכילתו, ואם כן גם בשלא כדרך הנאתו אחשביה, ומהאי טעמא חייב מן התורה, אבל לרבי יוחנן דחצי שיעור אסור מן התורה משום דחזי לאיצטרופי נוכדאיתא ביומא (עג:), האי טעמא לא שייך בשלא כדרך. וכעין זה תירץ בחידושי הגרע"א והביא, שכן כתב בשער המלך (בפ"ה מיסודי התורה ה"ח).

יב) תוס' ד"ה רישא, קצת תימה וכו' דברישא נקט אוכלין שאינן ראויים ובסיפא נקט נבילה וטריפה. כתב בחידושי הגרע"א, דרישא אשמועינן דדבר שאינו ראוי לאכילה ממש כגון עפר, אינו בכלל סתם אכילה, והאי לא מצי לאשמועינן בנבילות, דאפשר דטעמא משום מושבע ועומד הוא, וסיפא דנבילות איצטריך לאשמועינן דחייל בכולל או על חצי שיעור כדמפרש.

יג) גמ', אמאי מושבע ועומד מהר סיני. הקשה בשו"ת נודע ביהודה (קמא אורח חיים סימן לו), אמאי לא קאמר בפשיטות, "והא אין איסור חל על איסור", דמשמעות לישנא דגמ', דאין חסרון בחלות השבועה כי אינה יכולה לחול על איסורים, ואינה חלה משום שאינה יכולה לחול על שבועה. והאבני מילואים (בשו"ת סימן יב), ביאר על פי הגמ' ביבמות (לב:), דהא דאין איסור חל על איסור, היינו לענין עונש, אבל לענין איסור חייל, ונפקא מינה לקברו בין רשעים גמורים. והיינו דוקא לענין איסור הבא מאליו, אבל שבועה שאסור האדם בעצמו, שפיר שייך לומר שלא חלה השבועה כלל, דהשבועה אינה מציאות אלא חלות. ומשום הכי קאמר לישנא "מושבע ועומד מהר סיני הוא", דלטעמא דאין איסור חל על איסור, האיסור חל, אלא שאין כאן עונש, אבל לטעמא דמושבע ועומד, כיון דשתי השבועות הוו איסורא דרמי איהו על נפשיה, שייך לומר דרק שבועה ראשונה תחול ושבועה שניה לא תחול כלל. ועוד ביאר, דלא פריך והא אין איסור חל על איסור, משום דאפשר לפרש, דחל איסור וצריך לקברו בין רשעים גמורים, וזה אינו סותר לאין איסור חל על איסור, והא דפליג רבי שמעון, היינו משום דהתוס' (שם) בד"ה בין רשעים כתבו, דלרבי שמעון לא חל גם לענין לקברו בין רשעים גמורים, ומשום הכי פריך והא מושבע ועומד מהר סיני הוא, ואין חל אפילו לענין איסורא גרידא ולקברו בין רשעים גמורים.

יד) גמ', שם. כתב החזון איש (חושן משפט ליקוטים סימן ו אות ב), דאין זו שבועה ממש אלא ברית, דאם כן, כל לא תעשה שאין בה מלקות ליתרו בו משום שבועה ולילקי.

טו) תוס' ד"ה דמוקי לה, בתוה"ד, דהא לקמן פריך אילמא מתנה לעני מושבע ועומד מהר סיני הוא. הקשו הגרע"א והרש"ש, מאי ראייה איכא מהתם, הא בצדקה איכא נמי לא תעשה, ד"לא תאמץ את לבבך" (דברים טו ז), כמו שכתבו התוס' בבבא בתרא (ח:): "בד"ה אכפיהו. ותירץ הגרע"א, דהראיה, ממאי דנקטה הגמ' מושבע ועומד דכתיב "נתן נתן", דמשמע, דמשום העשה בלחו לא חלה השבועה. וכן כתבו הפורת יוסף (הכא), והפרי

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרף היוממי" בעיון!!!

זמני השיעור בדף היוממי בעיון ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 9:45-10:45 בבית המדרש "משכן אהרן" שע"י חניכי ישיבת פוניבז' מודיעין עילית ת"ו

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה שלאבן וכו'...

יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (הח"ח באהבת חסד ח"ב פט"ו)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©

למנויים, לתרומות, להנצחות ולכל ענין 050-4102442 Sbma@kavnaki.net

http://www.shtaygen.co.il/?CategoryID=1124